

ZESPÓŁ SZKÓŁ nr 2

II Liceum Ogólnokształcące im. Z. Podhorskiego w Suwałkach

PRZEDMIOTOWY SYSTEM OCENIANIA OSIĄGNIĘĆ UCZNIÓW Z JĘZYKA POLSKIEGO

na rok szkolny 2015/2016

Opracował Zespół Polonistów:

Agnieszka Chmielewska

Ewa Kuczek

Renata Matelak – Przekop

Elżbieta Ochtera

Zbigniew Pawłowski

Maria Pietrewicz

Iwona Świątkowska – Luto

Joanna Zdancewicz

I PRZEDMIOTOWY SYSTEM OCENIANIA.

Przedstawione niżej kryteria przedmiotowego systemu oceniania służą obiektywizacji oceniania oraz dostarczają uczniowi, nauczycielowi i rodzicom niezbędnych informacji o postępach w nauce, mocnych i słabych stronach ucznia. Dzięki temu uczeń może dokonywać samooceny, zdobywać świadomość, które umiejętności opanował wystarczająco, a które powinien jeszcze doskonalić. W związku z tym wie, jak zaplanować pracę nad uzyskaniem optymalnych wyników.

II ELEMENTY OCENIANE.

Uczeń oceniany jest z następujących elementów procesu kształcenia:

1. MÓWIENIE

- **aktywność** - (**1-2 oceny** w ciągu semestru)
- **odповідź ustna** - (**min. 1 ocena** w ciągu semestru)
- **recytację**

2. PISANIE

- **praca klasowa (analiza i interpretacja tekstu literackiego lub samodzielna realizacja podanego tematu) – min. 1 ocena** w ciągu semestru)
- **analiza tekstu publicystycznego lub tekstu kultury – min. 1 ocena** w ciągu semestru)
- **test wiadomości (min. 1 ocena** w ciągu semestru)
- **test sprawdzający przygotowanie do lekcji, w tym znajomość lektury (min. 1 ocena** w ciągu semestru)
- **test sprawdzający**
 - **praca domowa (analiza i interpretacja tekstu literackiego lub samodzielna realizacja podanego tematu) – min. 1 ocena** w ciągu semestru)
 - **notatka z lekcji lub gromadzenie materiału pomocniczego do lekcji (min. 1 ocena** w ciągu semestru)
- **dyktando sprawdzające znajomość zasad pisowni (1-2 w semestrze klasy I)**

3. INNE

- **gromadzenie materiałów pomocniczych, sporządzanie baz danych**
 - **projekty i prezentacje**

Uczeń może otrzymać następujące oceny:

celujący

bardzo dobry

dobry

dostateczny

dopuszczający

niedostateczny

III SPOSÓB OCENIANIA.

- Ocenianie uczniów odbywa się na bieżąco w trakcie trwania całego procesu dydaktycznego.
- Oceny w dzienniku zapisane są cyfrowo, zgodnie z wewnątrzszkolnym systemem oceniania, tj. celujący - 6; bardzo dobry - 5; dobry - 4; dostateczny - 3; dopuszczający - 2; niedostateczny - 1. Oceny zbliżające się do progu punktowego oceny wyższej mogą być oznaczone znakiem „+”, a do progu punktowego oceny niższej mogą być oznaczone znakiem „-”.
- Wyniki pisemnych prac klasowych i sprawdzianów wiadomości wyrażone są oceną w kolorze czerwonym.
- Ocena semestralna wystawiana jest na podstawie ocen uzyskanych przez ucznia w ciągu semestru, przy czym decydujące znaczenie (70%) mają oceny z pisemnych prac klasowych, sprawdzianów oraz dłuższych wypowiedzi ustnych.
- Na ocenę roczną ma również wpływ ocena semestralna z uwzględnieniem trendu postępów w nauce, np. ocena semestralna – dobry, średnia II semestru – bardzo dobry, ocena roczna – bardzo dobry lub ocena semestralna – bardzo dobry, średnia II semestru – dobry, ocena roczna – dobry.
- Uczeń może otrzymać także minus, jeśli nie przygotuje się do lekcji, zapomni podręcznika i zeszytu. Minus nie będzie brany pod uwagę przy wystawianiu oceny semestralnej, jeśli nieprzygotowanie do lekcji będzie sporadyczne (2 razy w semestrze).

IV TERMINY WYSTAWIANIA I POPRAWIANIA OCEN.

- Wypowiedź ustna oceniana jest bezpośrednio po jej zakończeniu.
- Prace pisemne oceniane są w terminie nie dłuższym niż dwa tygodnie od chwili zebrania prac przez nauczyciela.
- W przypadku nieobecności ucznia na pracy klasowej lub zapowiedzianym sprawdzianie wiadomości, uczeń ma obowiązek zaliczenia tej pracy klasowej lub sprawdzianu wiadomości na pierwszej lekcji, na której jest obecny (jedynie w uzasadnionych przypadkach, np. długotrwała choroba – w terminie

wyznaczonym przez nauczyciela). Uchylenie się od tego obowiązku skutkuje otrzymaniem przez ucznia oceny niedostatecznej, którą wpisuje się obok symbolu *nb*.

- Jeżeli uczeń wyraża chęć poprawy oceny na wyższą, może to uczynić w ciągu dwóch tygodni od wpisania oceny do dziennika. Ocena z tej poprawy jest ostateczna. Do takiej poprawy uczeń może podejść tylko jeden raz.
- W przypadku stwierdzenia niesamodzielnego rozwiązywania zadań przez ucznia na sprawdzianach lub pracach klasowych nauczyciel ma prawo przerwać pracę tego ucznia i wystawić ocenę niedostateczną.
- Ocena za aktywność wystawiana jest nie później niż na tydzień przed końcowym terminem wystawiania ocen semestralnych lub rocznych.
- Uczeń, który uzyskał na koniec I semestru ocenę niedostateczną lub nie był klasyfikowany, zobowiązany jest w II semestrze nadrobić zaległości i przedstawić wyniki swojej pracy w formie i terminie uzgodnionym z nauczycielem.
- Uczeń ma prawo zgłosić jeden raz w semestrze nieprzygotowanie do lekcji, które odnotowuje się w dzienniku symbolem *np*. W przypadku gdy uczeń po raz kolejny w semestrze zgłasza nieprzygotowanie do zajęć, skutkuje to wystawieniem oceny niedostatecznej. Uczeń nie może zgłosić nieprzygotowania do lekcji w sytuacji, gdy praca została zadania z kilkudniowym wyprzedzeniem.

V WARUNKI I TRYB UZYSKIWANIA WYŻSZEJ NIŻ PRZEWIDYWANA ROCZNEJ OCENY KLASYFIKACYJNEJ Z OBOWIĄZKOWYCH ZAJĘĆ EDUKACYJNYCH

Warunki

- istnieje możliwość podwyższenia oceny tylko o jeden stopień,
- ocenę wyższą niż przewidywana może ubiegać się uczeń, który:
 - w ciągu roku szkolnego systematycznie uczęszczał na zajęcia (ma nie mniej niż 75% obecności na lekcjach),
 - uzyskał z więcej niż połowy prac klasowych ocenę nie niższą niż ta, o którą się ubiega,
 - w ciągu roku szkolnego uczeń poprawił wszystkie oceny niedostateczne z prac klasowych,

Tryb

- nauczyciel informuje ucznia o przewidywanej ocenie rocznej na 2 tygodnie przed klasyfikacyjnym rocznym posiedzeniem rady pedagogicznej,
- po uzyskaniu informacji o proponowanej ocenie uczeń musi zgłosić nauczycielowi chęć podwyższenia oceny całorocznej w ciągu 2 dni roboczych,
- nauczyciel ustala termin, formę i zakres sprawdzianu,
- uczeń ubiegający się o podwyższenie oceny zalicza na sprawdzianie wiadomości i umiejętności z dwóch semestrów,
- nauczyciel po sprawdzeniu pracy ustala ocenę, która jest ostateczna,
- ocena ustalona przez nauczyciela nie może być niższa od wcześniej proponowanej

VI SPOSOBY KOMUNIKOWANIA OCEN UCZNIOWI I JEGO RODZICOM/OPIEKUNOM PRAWNYM

- uczeń otrzymuje informacje na temat swoich osiągnięć na bieżąco i ma wgląd w swoje prace pisemne, które są przechowywane w szkole do końca roku szkolnego.
- rodzice/opiekunowie prawni uczniów, mają możliwość wglądu w prace, nauczyciel wyjaśnia wszelkie wątpliwości związane z ocenianiem,
- dyrektor, wychowawca ma możliwość wglądu w pracę, nauczyciel wyjaśnia wszelkie wątpliwości związane ze sposobem oceniania,
- nauczyciel informuje ucznia o przewidywanej ocenie semestralnej i rocznej na 2 tygodnie przed klasyfikacyjnym rocznym posiedzeniem rady pedagogicznej,
- wychowawca klasy na zebraniu rodziców informuje rodziców/opiekunów ucznia o przewidywanej ocenie rocznej na 2 tygodnie przed klasyfikacyjnym rocznym posiedzeniem rady pedagogicznej.

VII SPOSOBY POMOCY UCZNIOM W NIEPOWODZENIACH SZKOLNYCH I PODNOSZENIA POZIOMU OSIĄGNIĘĆ UCZNIĄ

- nauczyciel informuje ucznia o zakresie materiału, w którym uczeń ma braki,
- uzupełnianie braków edukacyjnych odbywa się na zasadzie indywidualizacji pracy z uczniem poprzez następujące działania:
 - organizacja dodatkowych zajęć z przedmiotu,
 - zlecenie dodatkowych prac z zakresu materiału objętego niepowodzeniem,
 - wskazanie dodatkowych materiałów dydaktycznych, z których uczeń może skorzystać,
 - organizacja pomocy koleżeńskiej w klasie,
 - nawiązanie ścisłej współpracy z rodzicami/opiekunami prawnymi ucznia.

VIII WSPOMAGANIE UCZNIÓW Z DYSFUNKCJAMI

- uczeń posiadający aktualną opinię z Poradni Pedagogiczno – Psychologicznej ma prawo do indywidualnego ustalenia z nauczycielem form sprawdzania wiadomości w celu dostosowania sposobu sprawdzania wiadomości do zaleceń zawartych w opinii
- uczeń taki może uzyskać u nauczyciela pomoc w opanowaniu materiału przewidzianego podstawą programową w terminie i na zasadach uzgodnionych z nauczycielem

IX SZCZEGÓŁOWE KRYTERIA OCENIANIA.

1. KRYTERIA OCENIANIA AKTYWNOŚCI

Ocenianie aktywności ma przede wszystkim motywować uczniów do czynnego uczestnictwa w zajęciach lekcyjnych. Za aktywność oceniany jest każdy uczeń i może on otrzymać za tę sferę wymagań maksymalnie dwie oceny w ciągu semestru (ocena niedostateczna może być tylko jedna). W zależności od formy prowadzenia lekcji mogą być oceniane następujące elementy aktywności ucznia:

Elementy oceniane	Kryteria/punkty			
Wnoszenie treści merytorycznych	• uczeń wnosi nowe informacje, poprawne merytorycznie i ściśle związane z omawianym tematem	+	• wnoszone informacje nie zawsze są związane z omawianym tematem, ale są poprawne merytorycznie (mogą wystąpić drobne nieścisłości, które koryguje nauczyciel)	
Prezentowanie opinii, obrona własnego stanowiska	• uczeń prezentuje własne opinie i sądy, potrafi je uzasadnić, a nawet ich bronić	+	• uczeń prezentuje własne opinie i sądy, ale można je łatwo obalić lub uczeń odtwarza znane opinie i sądy	
Wyciąganie wniosków, syntetyzowanie, uogólnianie	• uczeń wyciąga trafne wnioski, sprawnie syntetyzuje lub uogólnia omawiany materiał	+	• uczeń wyciąga nie zawsze trafne wnioski, syntetyzuje lub uogólnia omawiany materiał	
Inspirowanie i uczestniczenie w dyskusji	• uczeń stawia kontrowersyjne tezy lub nie godzi się z tezą zaproponowaną, inspirować do żywej polemiki • uczeń żywo i twórczo uczestniczy w dyskusji	+	• uczeń stawia tezę wyczerpującą się w krótkiej polemice • uczeń uczestniczy w dyskusji, np. formułuje argumenty „za” lub „przeciw”, ale nie prowokuje dalszych rozważań (wygłasza dość oczywiste poglądy)	
Dociekliwość	• uczeń żywo docieka omawianych treści, zadaje pytania, sugeruje dodatkowy kierunek interpretacji, oczekuje potwierdzenia trafności lub nietrafności swoich sądów,	+	• uczeń stawia pytania potwierdzające jego chęć pogłębienia omawianych treści, oczekuje potwierdzenia trafności lub nietrafności swoich sądów, opinii, zadaje nieskomplikowane pytania związane z omawianym tematem	
Poprawność językowa wypowiedzi	• uczeń wypowiada się, zachowując reguły poprawności językowej i stosowność styl	+	• uczeń, wypowiadając się, popełnia drobne błędy językowe i zachowuje stosowność stylu	
Kulturalne uczestniczenie w lekcji	• uczeń otrzymuje punkty pod warunkiem, że przestrzega lub stara się przestrzegać wszelkich zasad kulturalnego i etycznego dyskusowania			

Ocenę wystawia się po zsumowaniu zdobytych plusów:

5 plusów – ocena 6; 4 plusy – ocena 5; 3 plusy- ocena 4; 2 plusy – ocena 3; 1 plus – ocena 2; 0 plusów – ocena 1

Oznaczenie aktywności w dzienniku: +

2. KRYTERIA OCENIANIA ODPOWIEDZI USTNYCH

Prezentacja zadanego tematu, zagadnienia

Realizacja tematu	Poprawność językowa i styl	Kompozycja, wykorzystanie czasu	Umiejętność rozmawiania lub odpowiadania na pytania związane z

			prezentowanym tematem
Uczeń otrzymuje ocenę niedostateczną, gdy nie realizuje tematu na żadnym poziomie lub/ i jego wypowiedź jest niekomunikatywna.			
Uczeń otrzymuje ocenę dopuszczającą, gdy:			
<ul style="list-style-type: none"> • spłyca wypowiedź • popełnia drugorzędne błędy rzeczowe • poprawnie odtwarza treści (streszcza, parafrazuje) • poprawnie odtwarza podstawowe sądy i opinie 	<ul style="list-style-type: none"> • popełnia liczne błędy w mówieniu (w zakresie fleksji, składni, leksyki, frazeologii), ale zachowuje komunikatywność języka • posługuje się ubogim słownictwem 	<ul style="list-style-type: none"> • z pomocą nauczyciela porządkuje wypowiedź, doprowadzając ją do najbardziej ogólnego i podstawowego wniosku 	<ul style="list-style-type: none"> • stara się zrozumieć pytanie, ale w małym stopniu nawiązuje do niego, podejmując próbę rozmowy
Uczeń otrzymuje ocenę dostateczną, gdy:			
<ul style="list-style-type: none"> • orientuje się w omawianym materiale • omawia temat w sposób płytki, odtwórczy, ale z dbałością o poprawność odtworzenia, lub podejmuje próbę analizy, aby wyciągnąć podstawowy wniosek • próbuje przywołać podstawowe konteksty (poszukuje ich w znanych tekstach literackich, życiu) • przywołuje podstawowe argumenty • odtwarza znane opinie i sądy 	<ul style="list-style-type: none"> • popełnia nieliczne błędy w mówieniu (w zakresie fleksji, składni, leksyki, frazeologii, ortofonii) • posługuje się schematycznym, ale komunikatywnym stylem • posługuje się wystarczającym słownictwem • stosuje podstawowe dla wypowiedzi ustnej środki językowe 	<ul style="list-style-type: none"> • podejmuje próbę porządkowania wypowiedzi • próbuje panować nad czasem 	<ul style="list-style-type: none"> • odpowiedzi pozostają w związku z pytaniem • podejmuje próbę obrony własnego stanowiska • podejmuje próbę uczestniczenia w rozmowie
Uczeń otrzymuje ocenę dobrą, gdy:			
<ul style="list-style-type: none"> • zna i rozumie omawiany temat, realizuje go • podejmuje próbę analizowania, traktując ją jako podstawę interpretowania, wnioskowania, syntetyzowania lub uogólniania • na ogół poprawnie interpretuje, rozpoznaje wartości etyczne i estetyczne • przywołuje podstawowe konteksty (poszukuje ich w literaturze, sztuce itp.) • podejmuje częściowo udaną argumentację • na ogół poprawnie odtwarza ważne opinie i sądy lub formułuje własne stanowisko 	<ul style="list-style-type: none"> • przestrzega zasad poprawnego mówienia (w zakresie fleksji, składni, leksyki, frazeologii, ortofonii) • posługuje się komunikatywnym, szkolnym stylem, unika zbędnych powtórzeń • posługuje się wystarczającym i odpowiednim słownictwem oraz właściwą terminologią • stosuje podstawowe dla wypowiedzi ustnej środki językowe 	<ul style="list-style-type: none"> • wypowiedź jest na ogół uporządkowana (lub znacząca się dbałość o właściwą organizację wypowiedzi) i spójna (dopuszczalne jest zachwianie logiczne lub brak proporcji między poszczególnymi częściami wypowiedzi) • dąży do zamknięcia wypowiedzi sformulowaniem wniosku, • panuje nad czasem 	<ul style="list-style-type: none"> • formułuje na ogół poprawne merytorycznie odpowiedzi • podejmuje próbę obrony własnego stanowiska • próbuje dostosować stopień szczegółowości odpowiedzi do pytania • uczestniczy w rozmowie
Uczeń otrzymuje ocenę bardzo dobrą, gdy:			
<ul style="list-style-type: none"> • zna i rozumie omawiany materiał • podejmuje próbę analizowania, traktując ją jako podstawę dalszych czynności • poprawnie interpretuje zgromadzony materiał • przywołuje właściwe konteksty (poszukuje ich w literaturze, filozofii, sztuce, nauce) • stosuje właściwą argumentację • wyciąga trafne wnioski, uogólnia, syntetyzuje • formułuje częściowo własne opinie i sądy • wykorzystuje materiał pomocniczy 	<ul style="list-style-type: none"> • przestrzega zasad poprawnego mówienia (w zakresie fleksji, składni, leksyki, frazeologii, ortofonii), dbając o dykcję, intonację • posługuje się stosownym i nacechowanym stylem (retorycznym, naukowym), funkcjonalizuje wypowiedź (polemizuje, perswaduje, broni) • posługuje się bogatym słownictwem • stosuje odpowiednią terminologię i pojęcia • stosuje odpowiednie dla wypowiedzi ustnej środki językowe i retoryczne 	<ul style="list-style-type: none"> • buduje wypowiedź z wyraźnym punktem wyjścia, przemyślaną argumentacją, logicznym i jasno wyłożonym wnioskiem • zachowuje proporcje między poszczególnymi częściami wypowiedzi • właściwie wykorzystuje czas 	<ul style="list-style-type: none"> • formułuje poprawne merytorycznie odpowiedzi • broni własnego stanowiska • dostosowuje stopień szczegółowości odpowiedzi do pytania • swobodnie i kulturalnie uczestniczy w rozmowie
Uczeń otrzymuje ocenę celującą, gdy:			
<ul style="list-style-type: none"> • wykazuje rozległą znajomość omawianego tematu, rozumie wszystkie kwestie z nim związane • podejmuje próbę analizowania, traktując ją jako podstawę dalszych czynności • właściwie selekcjonuje materiał • wnikliwie interpretuje zgromadzony materiał • przywołuje bogate i właściwe konteksty z różnych dziedzin nauki i sztuki, dostrzega funkcjonowanie danego tematu w innych dziedzinach kultury • formułuje i rozwiązuje problemy badawcze • stosuje właściwą argumentację • stosuje hierarchizację argumentów 	<ul style="list-style-type: none"> • przestrzega wszystkich zasad poprawnego mówienia, dba o dykcję, intonację oraz o teatralizację wypowiedzi • swobodnie posługuje się nacechowanym stylem (retorycznym, naukowym), poprawnie budując skomplikowane struktury • wyraźnie funkcjonalizuje wypowiedź (polemizuje, perswaduje, broni) • posługuje się bogatym i pięknym słownictwem • stosuje odpowiednią terminologię i pojęcia • stosuje odpowiednie dla wypowiedzi 	<ul style="list-style-type: none"> • buduje wypowiedź z własnym, wyraźnie zamierzonym i zorganizowanym planem (konstrukcja logiczna, dyskursywna) • zachowuje proporcje między wstępem, rozwinięciem i zakończeniem, • idealnie planuje i wykorzystuje czas 	<ul style="list-style-type: none"> • swobodnie udziela odpowiedzi poprawnych merytorycznie • broni swojego stanowiska lub polemizuje • dostosowuje stopień szczegółowości odpowiedzi do pytania • żywo uczestniczy w rozmowie

<ul style="list-style-type: none"> wyciąga własne wnioski formułuje własne opinie i sądy, wartościuje uogólnia, syntetyzuje właściwie wykorzystuje materiał pomocniczy 	<ul style="list-style-type: none"> ustnej środki językowe i retoryczne przestrzega zasad etyki językowej 		
--	--	--	--

3. KRYTERIA OCENIANIA ODPOWIEDZI PISEMNYCH (WYPRACOWANIA DOMOWE)

a) Analiza i interpretacja tekstu literackiego

Rozumienie i realizacja tematu	Forma i kompozycja	Język i styl	Pisownia, układ graficzny
Uczeń otrzymuje ocenę niedostateczną, gdy nie odrobił pracy domowej, nie podjął tematu na pracy klasowej lub:			
<ul style="list-style-type: none"> praca zaledwie w minimalnym stopniu łączy się z tematem w pracy nie ma elementów analizy 	<ul style="list-style-type: none"> forma jest niedookreślona brak jest dwóch podstawowych elementów kompozycyjnych (np. wstępu i zakończenia, rozwinięcia i zakończenia) 	<ul style="list-style-type: none"> praca ma liczne i różnorodne błędy tak językowe, jak i stylistyczne 	<ul style="list-style-type: none"> praca jest nieestetycznie napisana uczeń nie stosuje podstawowych elementów graficznych (marginesy, wyodrębniony temat)
Uczeń otrzymuje ocenę dopuszczającą, gdy:			
<ul style="list-style-type: none"> rozumie zaledwie część tematu i tylko po części wiąże pracę z tematem podejmuje próbę analizowania, traktując ją jako podstawę interpretacji odczytuje sensy słów w kontekście zdania dostrzega podstawowe środki artystycznego wyrazu i stara się określić ich funkcje podejmuje próbę wnioskowania i uogólniania dostrzega najwyraźniejsze etyczne i artystyczne wartości dzieła oraz podstawową ideę dzieła 	<ul style="list-style-type: none"> praca jest niejednorodna pod względem formy (np. przemieszanie elementów streszczenia, rozprawki, eseju) została podjęta próba porządkowania treści (dopuszczalne jest pominięcie jakiegoś elementu kompozycyjnego np. wstępu) 	<ul style="list-style-type: none"> w pracy nie ma błędów (w zakresie składni, fleksji, leksyki, frazeologu, ortografii) powodujących jej niezrozumienie praca jest napisana stosownym stylem (dopuszczalne nierażące błędy) słownictwo jest typowo szkolne niebogata, ale poprawna terminologia teoretycznoliteracka 	<ul style="list-style-type: none"> w pracy zaznacza się próba dbałości o estetykę pisma praca jest rozplanowana graficznie (marginesy, wyodrębnione akapitem główne części kompozycyjne)
Uczeń otrzymuje ocenę dostateczną, gdy:			
<ul style="list-style-type: none"> rozumie temat i wyraźnie stara się go zrealizować podejmuje próbę analizowania, traktując ją jako podstawę interpretacji odczytuje sensy słów w kontekście zdania, akapitu dostrzega językowe i artystyczne środki wyrazu, odczytuje ich podstawowe sensy, określa funkcje dostrzega intencje nadawcy poszukuje podstawowego kontekstu interpretacyjnego, odczytuje ideę tekstu wyciąga poprawne wnioski, właściwie uogólnia dostrzega etyczne i artystyczne wartości dzieła 	<ul style="list-style-type: none"> dobiera odpowiednią formę i stosuje jej podstawowe rygory tekst wyraźnie jest uporządkowany, stosowane są wyznaczniki spójności tekstu 	<ul style="list-style-type: none"> w pracy nie ma błędów wskazujących na nieznaną zasad budowy zdania, ortografii interpunkcji itp. praca jest napisana niewyszukanym, ale poprawnym stylem posługuje się właściwą terminologią teoretycznoliteracką 	<ul style="list-style-type: none"> w pracy widoczna jest dbałość o estetykę pisma praca jest rozplanowana graficznie (marginesy, poprawnie zaznaczone akapity)
Uczeń otrzymuje ocenę dobrą, gdy:			
<ul style="list-style-type: none"> rozumie temat w całości i realizuje go podejmuje próbę analizowania, traktując ją jako podstawę interpretacji poprawnie odczytuje sensy i określa funkcje środków artystycznego wyrazu poprawnie określa intencje nadawcy poszukuje kontekstów interpretacyjnych (np. poszukuje w tekście informacji o epoce, konwencji artystycznej itp.) dostrzega wielowarstwowość znaczeniową tekstu bada strukturę tekstu (wskazuje np. zasadę kompozycyjną) i określa jej funkcje wyciąga wnioski, używa ich jako argumentów właściwie syntetyzuje, uogólnia odczytuje ideę tekstu, dostrzega i hierarchizuje etyczne i artystyczne jego wartości 	<ul style="list-style-type: none"> dobiera odpowiednią formę i stosuje jej rygory tekst jest uporządkowany, a następujące po sobie części tekstu są logicznie powiązane i umotywowane zachowane są proporcje między poszczególnymi kompozycyjnymi częściami pracy 	<ul style="list-style-type: none"> praca jest poprawna pod względem składniowym, fleksyjnym, leksykalnym, frazeologicznym, ortograficznym i interpunkcyjnym (dopuszczalne są po tknięcia składniowe i stylistyczne) styl jest w miarę konsekwentny i jest dostosowany do formy zauważa się staranność w doborze słów i zwrotów, brak powtórzeń itp. swobodnie posługuje się właściwą terminologią teoretycznoliteracką 	<ul style="list-style-type: none"> praca napisana jest starannym pismem praca jest rozplanowana graficznie (marginesy, poprawnie zaznaczone akapity, wyraźnie wyodrębniony temat)
Uczeń otrzymuje ocenę bardzo dobrą, gdy:			

<ul style="list-style-type: none"> • rozumie temat w całości i realizuje go wieloaspektowo • podejmuje próbę metodologicznego opracowania tematu (przyjmuje np. metodę poszukiwacza odniesień filozoficznych, historycznych itp.), świadomie selekcyjnie analizowany tekst • poprawnie i w miarę oryginalnie odczytuje sensy i określa funkcje środków artystycznego wyrazu oraz środków językowych czy wersyfikacyjnych • odczytuje kody kulturowe, rozumie funkcje, jakie pełnią w kulturze i analizowanym tekście • poszukuje kontekstów interpretacyjnych w filozofii, sztuce, nauce • dostrzega i wykazuje wielowarstwowość znaczeniową • właściwie odczytuje ideę dzieła, wyraża swój stosunek do niej • wskazuje uniwersalne, indywidualne lub charakterystyczne wartości etyczne i estetyczne wpisane w dzieło 	<ul style="list-style-type: none"> • praca jest wyraźnie porządkowana przyjętej metodologii bądź formie • zachowane są proporcje tak pomiędzy kolejnymi częściami kompozycyjnymi pracy, jak i poszczególnymi akapitami 	<ul style="list-style-type: none"> • praca jest bez zarzutu pod względem językowym • pojawia się spójna koncepcja stylistyczna dostosowana do tematu, metodologii i formy • jest wyraźna dbałość o właściwy dobór słów i zwrotów • swobodnie posługuje się właściwą terminologią teoretycznoliteracką, filozoficzną itp. 	<ul style="list-style-type: none"> • jak wyżej
Uczeń otrzymuje ocenę celującą, gdy:			
<ul style="list-style-type: none"> • rozumie temat w całości i realizuje go w wielu aspektach w sposób pogłębiony i oryginalny • temat jest opracowany metodologicznie, a analizie towarzyszy duża erudycja • z łatwością odnajduje różne środki artystycznego wyrazu (także historyczne, wersyfikacyjne), doskonale rozumie ich sens i zawsze trafnie określa funkcje • postrzega dzieło jako kompilację sztuki, kultury, filozofii • odczytuje kody kulturowe, rozpoznaje znaki tradycji (np. biblijne, staropolskie) wpisane w dzieło i potrafi je właściwie wykorzystać • wywodzi zawsze trafne i pogłębione wnioski, intelektualizuje uogólnienia • doskonale odczytuje idee dzieła • wskazuje uniwersalne, indywidualne lub charakterystyczne wartości etyczne i estetyczne wpisane w dzieło • zaznacza osobiste przeżycia odbiorcze, dostrzega funkcjonowanie dzieła w kulturze 	<ul style="list-style-type: none"> • praca jest zorganizowana w oparciu o wyraźny pomysł kompozycyjny (rozdziały, powracający motyw, kompozycja kłamrowa) lub świadomie podporządkowuje wybraną formę pomysłowi autorskiemu (np. wyraźna dyskursywność rozprawki) 	<ul style="list-style-type: none"> • praca jest nie tylko bez zarzutu pod względem językowym, ale charakteryzuje się trudnymi strukturami składniowymi • słownictwo jest bogate i zawsze trafnie dobrane • stosowany styl jest świadomie i wyraźnie odniesiony do formy literackiej (retoryczny, publicystyczny) 	<ul style="list-style-type: none"> • jak wyżej

b) Samodzielna realizacja podanego tematu

OCENA	TREŚĆ	KOMPOZYCJA	JĘZYK
celujący	<ul style="list-style-type: none"> • całkowita zgodność pracy z tematem, • pełne i oryginalne jego ujęcie, • dobór materiału literackiego wykraczający poza kanon literatury podstawowej, • wysoki poziom intelektualny i merytoryczny • pogłębiona interpretacja tekstów, • bogate konteksty kulturowe, • znajomość i rozumienie tekstów kultury, • dojrzałość i samodzielność sądów i ocen 	<ul style="list-style-type: none"> • konsekwentna realizacja formy zgodnej z wymogami tematu, • planowa i spójna kompozycja pracy, • logiczny i wewnętrznie spójny tok wypowiedzi, • celowe akapitowanie. 	<ul style="list-style-type: none"> • spełnione wszystkie kryteria poprawności językowej, • funkcjonalność środków językowych, • poprawność ortograficzna i interpunkcyjna • precyzja słownictwa, • jednorodny styl, • estetyka pisma
bardzo dobry	<ul style="list-style-type: none"> • pełna zgodność pracy z tematem, • umiejętność analizy i interpretacji tekstów oraz zjawisk kulturowych • trafny dobór materiału literackiego, • wysoki poziom intelektualny i merytoryczny • znajomość i rozumienie tekstów kultury, • samodzielność sądów i ocen. 	<ul style="list-style-type: none"> • trafna realizacja formy wypowiedzi • planowy układ treści, • przejrzystość kompozycji, • logiczny i wewnętrznie spójny tok wypowiedzi, • celowe akapitowanie 	<ul style="list-style-type: none"> • spełnione kryteria poprawności językowej, • celowy dobór słownictwa, • jednorodność stylistyczna, • poprawność ortograficzna i interpunkcyjna. • precyzja słownictwa, • estetyka pisma
dobry	<ul style="list-style-type: none"> • zgodność tekstu z tematem, • znajomość materiału literackiego oraz umiejętność interpretacji tekstów • celowy dobór materiału, • umiejętność formułowania sądów i opinii, • brak zasadniczych błędów rzeczowych (dopuszczalne nieścisłości) 	<ul style="list-style-type: none"> • w zasadzie trafna realizacja formy wypowiedzi, • poprawna kompozycja, • na ogół logiczny i wewnętrznie spójny tok wypowiedzi, • poprawne akapitowanie. 	<ul style="list-style-type: none"> • dopuszczalne odstępstwa od norm językowych, • na ogół właściwy dobór środków językowych, • jednorodność stylistyczna, • nieliczne błędy ortograficzne i interpunkcyjne, • estetyka pisma
	<ul style="list-style-type: none"> • niepełna zgodność treści z tematem, • zadawalająca znajomość zjawisk literackich i 	<ul style="list-style-type: none"> • trafna forma wypowiedzi, lecz realizowana niekonsekwentnie, • zakłócenia w kompozycji pracy, 	<ul style="list-style-type: none"> • dość liczne odstępstwa od norm

dostateczny	<ul style="list-style-type: none"> kulturowych, poprawna analiza i interpretacja tekstów, na ogół właściwy dobór materiału literackiego, w zasadzie odtwórczy charakter pracy, nieliczne błędy rzeczowe. 	<ul style="list-style-type: none"> zakłócenia spójności wywodu nie zawsze poprawne akapitowanie 	<ul style="list-style-type: none"> językowych, błędy stylistyczne nie zakłócające komunikatywności wypowiedzi, błędy ortograficzne i interpunkcyjne, pismo niezbyt estetyczne
dopuszczający	<ul style="list-style-type: none"> praca w połowie na temat, materiał rzeczowy ubogi, znacznie zawężony, chaotyczny, uproszczony, wyraźnie odtwórczy charakter pracy, występujące błędy rzeczowe i nieścisłości. 	<ul style="list-style-type: none"> liczne odstępstwa od przyjętej formy wypowiedzi, słaba spójność kompozycyjna, zakłócenia logiki wywodu niepoprawne akapitowanie lub jego brak 	<ul style="list-style-type: none"> język niezbyt komunikatywny, ubogie słownictwo, błędy stylistyczne i składniowe, błędy ortograficzne i interpunkcyjne pismo nieestetyczne
niedostateczny	<ul style="list-style-type: none"> praca nie na temat 		<ul style="list-style-type: none"> niekomunikatywny język

4. KRYTERIA OCENIANIA ODPOWIEDZI PISEMNYCH (Prace klasowe stylistyczne, prace o charakterze maturalnym).

Sformułowanie stanowiska	A	Uzasadnienie stanowiska	B	Poprawność rzeczowa	C	Zamysł kompozycyjny	D	Spójność lokalna	E	Styl tekstu	F	Poprawność językowa	G	Poprawność zapisu	H
Stanowisko adekwatne do problemu podanego w poleceniu	6	Trafne, szerokie i pogłębione	18	Brak błędów rzeczowych	4	Kompozycja funkcjonalna	6	Pełna spójność wypowiedzi lub nieznaczne zaburzenia	2	Styl stosowny	4	Brak błędów lub nieliczne błędy nierażące	6	Zapis w pełni poprawny lub nieliczne błędy nierażące	4
		Trafne i szerokie	12												
Stanowisko częściowo adekwatne do problemu podanego w poleceniu	3	Trafne, ale wąskie	8	Nie więcej niż jeden błąd rzeczowy	2	Zburzenie funkcjonalności kompozycji	3	Znaczne zaburzenia spójności	1	Styl częściowo stosowny	2	Liczne błędy nierażące lub nieliczne rażące	3	Liczne błędy nierażące lub nieliczne rażące	2
		Uzasadnienia częściowe	4												
Stanowisko nieadekwatne lub brak stanowiska	0	Brak uzasadnienia stanowiska	0	Błędy rzeczowe	0	Brak zamysłu kompozycyjnego	0	Wypowiedź niespójna	0	Styl niestosowny	0	Liczne błędy rażące	0	Liczne błędy rażące	0
Suma punktów															
<p>Jeśli w kategorii A praca uzyskała 0 punktów, egzaminator nie przyznaje punktów w pozostałych kategoriach. Jeśli w kategoriach A praca uzyskała 3 punkty, a w kategorii B – 0 punktów, egzaminator nie przyznaje punktów w pozostałych kategoriach. Jeśli praca składa się z mniej niż 250 słów, egzaminator przyznaje punkty tylko w kategoriach A, B i C. Pojawienie się błędu rzeczowego kardynalnego dyskwalifikuje pracę - zdający otrzymuje 0 punktów.</p>															

Prace klasowe o podwyższonej trudności lub o charakterze maturalnym

- 96-100 % lub zadanie o podwyższonej trudności - celujący
- 86-95% bardzo dobry
- 71-85 % dobry
- 51-70 % dostateczny
- 31-50% dopuszczający
- 0-30% niedostateczny

Prace klasowe pozostałe, sprawdziany, kartkówki

- 98-100 % lub zadanie o podwyższonej trudności - celujący
- 90-97% bardzo dobry
- 75-89 % dobry
- 60-74 % dostateczny
- 50-59% dopuszczający
- 0-49% niedostateczny

5. MODEL OCENIANIA ANALIZY I INTERPRETACJI TEKSTU LIRYCZNEGO:

Wstępne rozpoznanie całości:

- a. poszukiwanie nadrzędnego sensu utworu, sprecyzowanie zakresu owych poszukiwań;
- b. sformułowanie wstępnej hipotezy interpretacyjnej.

1. Nadawca – adresat:

- a. kto do kogo mówi
- kreacja podmiotu lirycznego („ja” liryczne)

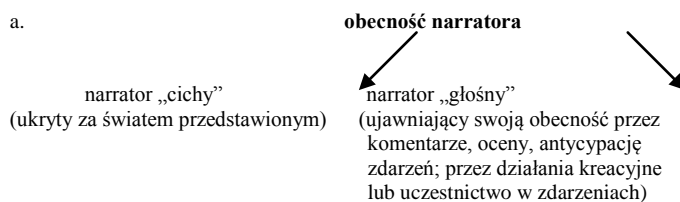
- konstrukcja adresata monologu („ty” liryczne)
 - relacje między podmiotem a adresatem, np. dystans (ja – ty; ja – wy), identyfikacja (my, ja – my);
- b. w jakiej sytuacji
- sytuacja liryczna (okoliczności wypowiedzi, uwarunkowania sytuacyjne)
 - rodzaj wypowiedzi (bezpośrednie wyznanie, „maska”, dyskurs).
- 2. Ukształtowanie wypowiedzi:**
- a. jak mówi
- konstrukcja (organizacja) wypowiedzi lirycznej (np. monolog, dialog, wyznanie, apel)
 - rodzaj liryki (bezpośrednia, pośrednia, wyznania, itp.)
 - pozycja „ja” lirycznego (dystans, zaangażowanie, ironia itp.)
 - język wypowiedzi, znaczące operacje sensotwórcze (charakterystyczne cechy języka poetyckiego, innowacje słotwórcze i frazeologiczne);
- b. w jakim gatunku się wypowiada
- związek pomiędzy ukształtowaniem formalnym a charakterem wypowiedzi
 - dostrzeganie funkcjonalności rozwiązania artystycznego, funkcjonalna analiza uwzględniająca znajomość konwencji oraz znaczeniową rolę zabiegów formalnych
 - opis i analiza jako podstawa uogólnień interpretacyjnych, poprawne i funkcjonalne operowanie podstawowymi pojęciami z zakresu poetyki oraz budowy języka;
- c. dominanta kompozycyjna (nadrzędna zasada organizacji utworu)
- wpływ odczytanej dominanty na przyjętą hipotezę interpretacyjną.
- 3. Ogólny sens utworu:**
- a. o czym mówi – informacje stematyzowane i implikowane
- uwzględnienie miejsc nacechowanych znaczeniowo (tytuł, puenta, gatunek)
 - kluczowe wyrażenia i znaczące motywy kulturowe;
 - czy sens został wyrażony bezpośrednio, czy też budowany jest dwustopniowo (np. poprzez symbol, alegorię, ironię)?
- 4. Przywołanie właściwych kontekstów oraz ich wyzyskanie w odczytaniu sensu utworu:**
- a. kontekst epoki;
- b. inne układy odniesienia, które oświetlają utwór: konteksty kulturowe (np. filozoficzny, estetyczny, genologiczny) i konteksty osobiste ucznia.
- 5. Interpretacja uogólniająca:**
- a. wynikająca z odczytania całości teza interpretacyjna;
- b. sposób oceny i wartościowania.
Język, styl, grafikę ocenia się tak jak w pracach stylistycznych.

Przy ocenie analizy i interpretacji prozy bierze się pod uwagę następujący model:

Wstępne rozpoznanie całości

- a. poszukiwanie nadrzędnego sensu utworu, sprecyzowanie zakresu owych poszukiwań;
- b. sformułowanie wstępnej hipotezy interpretacyjnej.

1. Relacja: narracja – świat przedstawiony

- b. sytuacja narracyjna (okoliczności wypowiedzi, obecność adresata i jego wpływ na kształtowanie wypowiedzi, usytuowanie narratora wobec świata przedstawionego, np. abstrakcyjny, osobowy);

c. postawa narratora:

- sprawozdawczo-informacyjna,
- interpretująco-oceniająca,
- dygresyjna;

dominanta tekstu – **świat przedstawiony** (narracja jednopłaszczyznowa) - **narracja** (narracja dwupłaszczyznowa)

- wpływ odczytanej dominandy na przyjętą hipotezę interpretacyjną oraz kolejność działań interpretacyjnych.

2. Ukształtowanie narracji

(narracja dwupłaszczyznowa):

- a. analiza wypowiedzi i języka narratora:
- rozwiązania i nawiązania stylistyczne,
 - sposoby uobecniania się narratora i adresata narracji;
- b. charakterystyka narratora – wiarygodność, ironia, kreacja, zaangażowanie;
- c. wpływ relacji na kształt świata przedstawionego (np. chronologia zdarzeń, subiektywność przedstawiania);

2. Ukształtowanie świata przedstawionego

(narracja jednopłaszczyznowa)

- a. sposób prezentacji świata przedstawionego:
- hierarchia podstawowych elementów świata (dominanta: postać, akcja, czas),
 - sposób konstruowania elementów świata przedstawionego;
- b. zasada motywacji (np. realistyczna, fantastyczna, groteskowa);
- c. pozycja narratora wobec świata przedstawionego (informacyjna, interpretująca);

usytuowanie narratora wobec autora – sposoby podważania lub umacniania autorytetu narratora.

3. Ogólny sens utworu:

- a. o czym mówi – informacje stematyzowane i implikowane: uwzględnienie miejsc nacechowanych znaczeniowo (tytuł, początek i koniec, gatunek, dosłowne lub metaforyczne znaczenie „wielkich figur semantycznych”),
kluczowe wyrażenia i znaczące motywy kulturowe, funkcjonalne wykorzystanie przywołanych w utworze odwołań do kontekstu kulturowego (motywy, nawiązania intertekstualne),
relacje między analizowanym fragmentem a całością tekstu;
- b. jak utwór jako całość wpisuje się w obowiązujące poglądy (kontekst macierzysty dzieła).
- 4. Przywołanie właściwych kontekstów oraz ich wyzyskanie w odczytaniu sensu utworu:**
- a. nawiązania przywołane w utworze bezpośrednio (jak w punkcie 3);
b. inne układy odniesienia, które oświetlają utwór: konteksty kulturowe (np. filozoficzny, estetyczny, genologiczny) i konteksty osobiste ucznia.
- 5. Interpretacja uogólniająca:**
- a. wynikająca z odczytania całości teza interpretacyjna;
b. sposób oceny i wartościowania.

Język, styl, grafia oceniane są tak jak w pracach stylistycznych.

6. KRYTERIA OCENIANIA NOTATEK

Kryteria	ocena		
	celujący, bardzo dobry	dobry, dostateczny	dopuszczający, niedostateczny
Hierarchizowanie treści (ekspozycja istotnych informacji, pomijanie nieważnych) Przejrzystość i funkcjonalność zapisu	Właściwe, duża przejrzystość językowa i graficzna lub logiczna i graficzna	Częściowe, przejrzystość językowa i graficzna lub logiczna i graficzna	Brak, Notatka nieuporządkowana ani językowo, ani graficznie, ani logicznie
Wnikliwość opracowania zagadnienia, tematu, poprawność merytoryczna itp.	pogłębiona	duża	powierzchnowa
Samodzielność, indywidualność (uczniowskie skojarzenia, wątpliwości, samodzielne wnioski)	uwagi są rzeczowe, dowodzą autentycznych przemyśleń	uwagi oscylują wokół zagadnienia, dowodzą autentycznych przemyśleń	brak jest uwag lub nie mają one związku z tematem
Umiejętne korzystanie ze źródeł (opracowań, słowników itp.)	Wyraźna celowość użycia materiałów pomocniczych	W zasadzie celowe wykorzystanie materiałów źródłowych	mechaniczne odtwarzanie treści źródłowych
Poprawność językowa i stylistyczna	Brak błędów językowych i stylistycznych (dopuszczalne potknięcia)	Drugorzędne, niezbyt liczne błędy językowe i stylistyczne	Błędy językowe i stylistyczne przy zachowaniu komunikatywności wypowiedzi

7. KRYTERIA OCENIANIA TESTÓW

Zarówno testy zamknięte (wyboru), jak i otwarte są oceniane według następującej zasady ogólnej:

- 98% -100% lub zadanie o podwyższonej trudności – celujący
90% -97% punktów – bardzo dobry
75% - 89%- punktów – dobry
60% - 74% - punktów - dostateczny
50% - 59% punktów – dopuszczający
0- 49 % punktów – niedostateczny

8. KRYTERIA OSIĄGNIĘĆ NA POSZCZEGÓLNE OCENY SZKOLNE

Kryteria osiągnięć zostały podzielone na trzy zakresy. *Rozumienie tekstu* obejmuje wymagania, którym uczeń musi sprostać w czasie edukacji polonistycznej w szkole ponadgimnazjalnej w każdej klasie. Dwa pozostałe zakresy (*Literatura i kultura - wiedza i umiejętności*, *Język-wiedza i umiejętności*) odnoszą się odpowiednio do materiału nauczania klasy pierwszej i drugiej. Najniższy (konieczny) poziom wymagań, odpowiadający ocenie dopuszczającej, został zestawiony w odniesieniu do *Podstawy programowej*, nie programu nauczania. Otrzymanie oceny dopuszczającej oznacza bowiem, iż uczeń opanował jedynie niezbędną wiedzę oraz umiejętności.

Wymagania dla poziomu rozszerzonego zostały uwzględnione w kryteriach osiągnięć na ocenę dobrą i bardzo dobrą, celującą

Na ocenę **dopuszczającą** uczeń potrafi:

Literatura i kultura – wiedza i umiejętności	<ul style="list-style-type: none"> - przyporządkować epoce nazwiska pisarzy wskazanych w <i>Podstawie programowej</i> oraz wymienić ich dzieła, - przyporządkować autorowi tytuły i głównych bohaterów utworów literackich wskazanych w <i>Podstawie programowej</i>, - określić przybliżone ramy chronologiczne antyku, średniowiecza, renesansu, baroku, oświecenia i preromantyzmu, - objaśnić znaczenie nazw epok literackich: antyk, średniowiecze, renesans, barok, oświecenie, preromantyzm, - odróżnić od siebie tekst liryczny, epicki, dramatyczny, - posługiwać się pojęciami: podmiot liryczny, adresat liryczny, narrator, dialog, monolog, - wskazać podstawowe cechy najważniejszych dla omawianych epok gatunków literackich: tragedia, hymn, pieśń, tren, komedia, sonet, powieść historyczna, powieść podróżnicza, satyra, powieść epistolarna, - nazwać najważniejsze prądy umysłowe, filozoficzne i artystyczne omawianych epok (teocentryzm, humanizm, sarmatyzm, poezja dworska, poezja metafizyczna, klasycyzm, racjonalizm, sentymentalizm) oraz wskazać ich cechy, - wskazać w dziełach literackich ujętych w <i>Podstawie programowej</i> realizację wymienionych wyżej prądów, - streścić główne wątki utworów epickich i dramatycznych wskazanych w <i>Podstawie programowej</i>, - scharakteryzować głównych bohaterów literackich utworów epickich i dramatycznych wskazanych w <i>Podstawie programowej</i>, - rozpoznać najważniejsze środki i zabiegi stylistyczne w utworach literackich omawianych epok (epitet, metafora, porównanie, apostrofa, pytanie retoryczne, ironia), - zanalizować utwory wskazane w <i>Podstawie programowej</i>, uwzględniając najważniejsze kategorie opisu (podmiot/adresat liryczny, narrator, świat przedstawiony), - określić tematykę utworów literackich wskazanych w <i>Podstawie programowej</i>.
Język – wiedza i umiejętności	<ul style="list-style-type: none"> - wymienić nadawcę, odbiorcę i komunikat jako trzy najważniejsze elementy aktu komunikacji językowej, - odróżnić od siebie teksty pełniące funkcję informacyjną, impresyjną i ekspresyjną, - objaśnić istotę znaku, - posługiwać się pojęciem archaizm, - objaśnić istotę związku frazeologicznego, - odróżnić od siebie synonimy, homonimy i antonimy, - wskazać w tekście retorycznym najważniejsze środki językowe służące przekonywaniu, - posługiwać się pojęciem styl,
Rozumienie tekstu	<ul style="list-style-type: none"> - odtworzyć informacje sformułowane wprost, - odczytać sens fragmentów (zdań, grupy zdań, akapitów), - wyodrębnić główną myśl całego tekstu,

Na ocenę **dostateczną** uczeń potrafi to, co na ocenę dopuszczającą, a ponadto:

Język – wiedza i umiejętności	<ul style="list-style-type: none"> - rozpoznać w tekście sześć elementów aktu komunikacji językowej, określić dominującą w tekście funkcję wypowiedzi, - objaśnić, na czym polega specyfika budowy języka jako systemu znaków, - podać genezę i objaśnić znaczenie związków frazeologicznych o pochodzeniu biblijnym i mitologicznym najczęściej pojawiających się w tekstach, - wskazać w tekście staropolskim archaizmy fonetyczne, leksykalne i składniowe, rozpoznać w tekście synonimię, homonimię, antonimię i polisemię, określić funkcję środków językowych w tekście retorycznym, objaśnić pojęcie stylizacji,

Rozumienie tekstu	<ul style="list-style-type: none"> - sformułować tezę tekstu bądź fragmentu tekstu, - podać argumenty na rzecz tezy, - odróżnić argumenty od przykładów oraz tezę od hipotezy, - rozpoznać relacje kompozycyjne między poszczególnymi fragmentami (akapitami) tekstu, - oddzielić informacje od opinii, - wskazać przyczyny i skutki,
-------------------	---

Literatura i kultura – wiedza i umiejętności	<ul style="list-style-type: none"> - podać najważniejsze cechy rodzajowe tekstów lirycznych, epickich i dramatycznych, wyjaśnić różnicę między literaturą a publicystyką, - wskazać podstawowe cechy wszystkich omawianych gatunków literackich, - powiązać fakty literackie z istotnymi wydarzeniami historycznymi (np. upadek Cesarstwa Zachodniorzymskiego, chrzest Polski, odkrycia geograficzne, wynalazek druku, Wielka Rewolucja Francuska), - rozpoznać cechy charakterystyczne sztuki antycznej, romańskiej, gotyckiej, renesansowej, barokowej, klasycystycznej i sentymentalnej, - porównać wizerunki Maryi w liryce średniowiecza, postawę podmiotu lirycznego w pieśniach i trenach J. Kochanowskiego oraz w pieśniach Horacego i J. Kochanowskiego, tragizm bohaterów tragedii antycznej i szekspirowskiej, - zinterpretować metaforyczne tytuły powieści historycznych H. Sienkiewicza, opisać następujące motywy i tematy literackie, odwołując się do omówionych utworów: przemijanie, śmierć, zbrodnia i kara, władza, nieśmiertelność poety i poezji, koncepcje życia godnego i szczęśliwego, naprawa Rzeczypospolitej, - scharakteryzować wzorce osobowe i postawy bohaterów, odwołując się do omówionych utworów literackich (asceta, postawa franciszkańska, postawa stoicka i epikurejska, humanista, Sarmata, świętoszek, oświecony obywatel, „człowiek serca”), - scharakteryzować wizję świata i człowieka w Biblii, literaturze antyku, średniowiecza, renesansu, baroku, oświecenia i preromantyzmu, odwołując się do omówionych utworów literackich, wykorzystać podstawowe konteksty do analizy i interpretacji utworów literackich (np. kontekst biograficzny dla trenów J. Kochanowskiego lub historyczny dla <i>Potopu</i> H. Sienkiewicza), odczytać nawiązania biblijne oraz mitologiczne w omawianych utworach z literatury współczesnej, - określić tematykę wszystkich omawianych utworów literackich,
--	---

Na ocenę **dobrą** uczeń potrafi to, co na ocenę dostateczną, a ponadto:

Literatura i kultura – wiedza i umiejętności	<ul style="list-style-type: none"> - wskazać związki literatury z wydarzeniami historycznymi, kulturą i sztuką oraz filozofią omawianych epok, - wymienić głównych twórców kultury (nauki, sztuki, filozofii) i ich dzieła w omawianych epokach, porównać wzorce osobowe, kreacje bohaterów oraz wizję świata i człowieka w Biblii, antyku, średniowieczu, renesansie, baroku, oświeceniu i preromantyzmie, odwołując się do utworów literackich, opisać następujące motywy i toposy: jednostka wobec despotyzmu, piekło (zaświaty), wędrówka, szatan, świat jako teatr, człowiek jako boże igrzysko, odwołując się do omówionych utworów, określić funkcje środków językowych zastosowanych w tekście, - wskazać dominantę kompozycyjną i stylistyczną oraz dokonać analizy utworu literackiego - typowego dla epoki i autora, - zdefiniować tragizm, komizm i groteskę jako kategorie estetyczne, odwołując się do omówionych utworów, - opisać różne realizacje dydaktycznej funkcji literatury, odwołując się do poznanych tekstów, wskazać nawiązania do światopoglądu i estetyki antyku w renesansie oraz do światopoglądu i estetyki średniowiecza w baroku oraz wyjaśnić przyczynę ich występowania, - rozpoznać nawiązania do idei średniowiecza, renesansu, baroku i oświecenia w literaturze współczesnej, ocenić postawy bohaterów literackich,
Język – wiedza i umiejętności	<ul style="list-style-type: none"> - omówić relacje pomiędzy różnymi podsystemami języka, - przyporządkować charakterystyczne środki językowe poszczególnym funkcjom językowym, - przedstawić pochodzenie polszczyzny, - wyjaśnić pojęcie neosemantyzacji, - odróżnić retorykę od erystyki, - wskazać niewerbalne środki komunikacji, - wymienić podstawowe typy stylizacji,
Rozumienie tekstu	<ul style="list-style-type: none"> rozpoznać i określić typ nadawcy i typ adresata tekstu, rozpoznać charakterystyczne cechy stylu i języka tekstu, nazwać środki językowe i określić ich funkcje w tekście, wskazać cechy gatunkowe tekstu,

Na ocenę **bardzo dobrą** uczeń potrafi to, co na ocenę dobrą, a ponadto:

Literatura i kultura – wiedza i umiejętności	<ul style="list-style-type: none"> - omówić przemiany gatunkowe w obrębie dramatu i powieści, - wskazać i opisać charakterystyczne cechy językowe i stylistyczne w tekstach literackich średniowiecza, renesansu, baroku, oświecenia i preromantyzmu, - rozpoznać nawiązania do poetyki renesansu, baroku i oświecenia w literaturze współczesnej, - porównać sposoby realizacji tego samego motywu (toposu) w dwóch tekstach literackich, - zinterpretować dzieło literackie w samodzielnie dobranym kontekście (np. filozoficznym, historycznym, historycznoliterackim, kulturowym), - dokonać samodzielnej analizy i interpretacji dzieła literackiego, posługując się biegle terminologią historyczno- i teoretycznoliteracką, - rozpoznać przenośne znaczenia dzieła (metaforyczne, symboliczne, alegoryczne, paraboliczne), - dokonać samodzielnej analizy i interpretacji dzieła sztuki, ze wskazaniem funkcji środków wyrazu specyficznych dla danej dziedziny sztuki,
--	--

Język – wiedza i umiejętności	<ul style="list-style-type: none"> - odróżnić prawdę od fałszu i szczerą od kłamstwa w wypowiedzi językowej, - objaśnić pojęcie dwuklasowości systemu językowego, - scharakteryzować podstawowe chwytów erystyczne, - odróżnić od siebie wypowiedź perswazyjną i manipulacyjną, - zanalizować okres retoryczny jako zamkniętą całość myślowo-stylistyczną, - wskazać elementy parodii, pastiszu i trawestacji w dziele literackim oraz określić ich funkcje,
Rozumienie tekstu	<ul style="list-style-type: none"> - zastosować wszystkie wymienione wyżej umiejętności w analizie tekstów naukowych i filozoficznych, - określić funkcję kompozycyjną zabiegów językowych zastosowanych w tekście,
Na ocenę celującą uczeń potrafi to, co na ocenę bardzo dobrą, a ponadto:	
Literatura i kultura – wiedza i umiejętności	<ul style="list-style-type: none"> - omówić przyczyny i cechy przemian gatunkowych w obrębie gatunków omawianych w klasie pierwszej, - porównać charakterystyczne cechy językowe i stylistyczne w tekstach literackich średniowiecza, renesansu, baroku, oświecenia i preromantyzmu, - określić treściowy i językowy sens nawiązań do poetyki renesansu, baroku i oświecenia w literaturze współczesnej, - porównać sposoby realizacji tego samego motywu (toposu) w różnych tekstach literackich, - zinterpretować dzieło literackie we wskazanym kontekście (np. filozoficznym, historycznym, historycznoliterackim, kulturowym), - dokonać pełnej, samodzielnej analizy i interpretacji dzieła literackiego z uwzględnieniem kontekstów, posługując się biegle terminologią historyczno- i teoretycznoliteracką, - dokonać pełnej, samodzielnej analizy i interpretacji dzieła sztuki, ze wskazaniem i omówieniem środków wyrazu specyficznych dla danej dziedziny sztuki oraz ich funkcji .
Język – wiedza i umiejętności	<ul style="list-style-type: none"> - odróżnić intencje w wypowiedzi językowej, - omówić funkcje chwytów erystycznych, - omówić środki manipulacji językowej w tekście, - zanalizować wypowiedź pod kątem wartości retorycznych, posługując się podstawową terminologią retoryczną.
Rozumienie tekstu	<ul style="list-style-type: none"> - zastosować wymienione wyżej umiejętności w analizie wszelkich tekstów językowych, - określić intencję autora tekstu, jego stosunek do podejmowanego tematu i czytelnika, - wskazać i omówić elementy polemiczne w tekście.

9. SZCZEGÓŁOWE WYMAGANIA NA POSZCZEGÓLNE OCENY Z ZAKRESU KSZTAŁCENIA LITERACKIEGO (Z UWZGLĘDNIENIEM PODZIAŁU NA EPOKI LITERACKIE)

KLASA I KSZTAŁCENIE LITERACKIE (ANTYK, ŚREDNIOWIECZE, RENESANS, BAROK, OŚWIECENIE) ANTYK

Ocenę niedostateczną otrzymuje uczeń, który:

- nie czyta lektur obowiązkowych,
- nie odrabia prac domowych,
- nie próbuje poprawić swoich osiągnięć,
- często opuszcza zajęcia,
- nie otrzymuje pozytywnych ocen ze sprawdzianów i odpowiedzi ustnych.

Ocenę dopuszczającą otrzymuje uczeń, który:

- wskazuje źródła kultury europejskiej,
- rozumie pojęcia: monoteizm i politeizm,
- zna, streszcza i opowiada podstawowe mity,
- wymienia przykłady budowli i rzeźby antycznej,
- zna fragmenty „Iliady” Homera,
- zna „Króla Edypa” Sofoklesa,
- odtwarza przebieg wydarzeń w dramacie,
- zna dwie pieśni Horacego,
- zna i wyjaśnia zwroty: non omnis moriar, exegi monumentum,
- zna historię i czas powstania Biblii,
- zna fragmenty Księgi Hioba i Księgi Koheleta, Apokalipsy św. Jana,
- rozumie pojęcia: apokalipsa, katastrofizm,

- omawia jeden wiersz współczesny nawiązujący do Biblii i jeden nawiązujący do mitologii.

Ocenę dostateczny otrzymuje uczeń, który potrafi wykonać to, co na ocenę dopuszczający, a ponadto:

- odczytuje symboliczne znaczenia mitów,
- zna pojęcia: mit, mitologia, mitologizacja,
- odnajduje ślady mitologii we współczesnym języku,
- wskazuje cechy sztuki antycznej, które czynią ją wzorem piękna dla twórców późniejszych epok,
- wymienia najważniejszych filozofów Grecji i Rzymu,
- rozumie terminy: etyka, stoicyzm, epikureizm,
- streszcza i określa temat fragmentów „Iliady” Homera,
- charakteryzuje bohaterów eposu,
- lokalizuje w czasie narodziny dramatu i teatru,
- charakteryzuje bohaterów dramatu Sofoklesa „Król Edyp”,
- rozumie pojęcia: katharsis, fatum, tragizm, konflikt tragiczny,
- wymienia poetów starożytnej Grecji i Rzymu,
- określa tematykę pieśni Horacego,
- rozumie określenie *poezja tyrtejska*,
- wskazuje motywy biblijne w literaturze i sztuce,
- rozpoznaje stylizację biblijną,
- odnajduje ślady Biblii we współczesnym języku,
- przedstawia dzieje Hioba i wyjaśnia, na czym polegał jego dramat,
- określa główne przesłanie Księgi Koheleta, Apokalipsy św. Jana,

Ocenę dobry otrzymuje uczeń, który potrafi to, co na ocenę dostateczny, a ponadto:

- charakteryzuje wierzenia Greków i Rzymian,
- określa istotę humanizmu antycznego,
- określa rodzaje mitów,
- interpretuje wątki mitologiczne w literaturze różnych epok,
- wskazuje cechy sztuki antycznej, które czynią ją wzorem piękna dla twórców późniejszych epok,
- rozróżnia style: dorycki, joński, koryncki,
- wyjaśnia pojęcie cnoty-virtus i zasadę złotego środka,
- zna pojęcie mimesis,
- charakteryzuje stoicyzm i epikureizm,
- rozumie i stosuje terminy: miłość platońska, idealizm,
- rozumie i stosuje termin epos,
- rozpoznaje cechy gatunkowe eposu,
- interpretuje fragmenty eposów,
- wie, na czym polega budowa epizodyczna,
- określa cechy stylu Homera i cechy gatunkowe eposu,
- wie, co to jest heksametr,
- wymienia najważniejsze cechy teatru i dramatu greckiego oraz nazwiska tragiczków greckich i ich dzieła,
- omawia powstanie i rozwój teatru greckiego, stosuje słownictwo związane z tematem,
- wiąże powstanie tragedii z kultem Dionizosa,
- ocenia postawy bohaterów dramatu Sofoklesa „Król Edyp”,
- interpretuje dramat Sofoklesa (np. walka człowieka z Losem, tragizm bohatera),
- wskazuje cechy tragedii,
- wie, co to jest mecenas,
- charakteryzuje filozofię życia zawartą w pieśniach,
- zna rodzaje pieśni,
- zna rodzaje ksiąg w Biblii (dydaktyczne, historyczne, profetyczne) i główne gatunki biblijne (np. psalm, przypowieści),
- charakteryzuje Księgę Hioba” jako księgę dydaktyczną,
- wypowiada się na temat niezawinionego cierpienia,
- wyjaśnia, co to jest lamentacja,
- określa rolę ksiąg mądrościowych,
- zna określenie *dies irae*,
- rozpoznaje symbole apokaliptyczne,
- zna „Pierwszy list św. Jana Apostoła”, „Hymn św. Pawła”, „Pierwszy list do Koryntian”,
- określa biblijne rozumienie miłości,
- wyjaśnia rolę ksiąg profetycznych,

Ocenę bardzo dobry otrzymuje uczeń, który umie to, co na ocenę dobry, a ponadto:

- przedstawia wkład Greków i rzymian w kształtowanie się kultury europejskiej,
- wyjaśnia przyczyny wielowariantowości mitów,
- zna pojęcia: sztuka klasyczna, kalos kalatos, estetyka,
- określa cechy estetyki starożytnych (piękno wg Greków i Rzymian),
- objaśnia platońską metaforę jaskini,
- rozpoznaje motywy wędrowne (np. homo viator),
- wyjaśnia, co to jest kwestia homerycka,
- zna pojęcie melorecytacja,
- odczytuje nawiązania i odwołania w późniejszych tekstach literackich,
- wypowiada się na temat roli teatru w życiu starożytnych Greków,
- wskazuje funkcjonowanie toposu non omnis moria, exegi monumentum,
- zna najważniejsze gatunki liryki starożytnych,
- wypowiada się na temat kulturotwórczej roli Biblii,
- wskazuje i interpretuje nawiązania do historii Hioba w literaturze i malarstwie,
- rozpoznaje motywy i symbole wanitatywne i ich funkcjonowanie w kulturze,
- określa, na czym polega dydaktyzm listów pasterskich,
- porównuje różne malarskie wizje apokalipsy (np. u Giotto, Michała Anioła)

Ocenę celujący otrzymuje uczeń, który umie to, co na ocenę bardzo dobry, a ponadto:

- wykazuje się znajomością tekstów z danej epoki spoza kanonu lektur.

ŚREDNIOWIECZE

Ocenę niedostateczną otrzymuje uczeń, który:

- nie czyta lektur obowiązkowych,
- nie odrabia prac domowych,
- nie próbuje poprawić swoich osiągnięć,
- często opuszcza zajęcia,
- nie otrzymuje pozytywnych ocen ze sprawdzianów i odpowiedzi ustnych.

Ocenę dopuszczający otrzymuje uczeń, który:

- lokalizuje w czasie średniowiecze,
- zna najważniejsze cechy epoki (feudalizm, teocentryzm, uniwersalizm, hierarchia),
- wskazuje najważniejsze wzory osobowe średniowiecza,
- wyjaśnia znaczenie i funkcjonowanie nazwy średniowiecze,
- zna chronologię średniowiecza,
- zna tematy filozofii średniowiecznej (Bóg – świat – człowiek)
- wymienia filozofów średniowiecznych (św. Augustyn, św. Anzelm, św. Bernard, św. Tomasz)
- rozumie alegoryczny i wizualny charakter sztuki średniowiecza
- rozpoznaje style w sztuce średniowiecza: gotyk, romanizm
- zna najważniejsze cechy tych stylów
- wskazuje przykłady sztuki romańskiej i gotyckiej (architektura, rzeźba, malarstwo)
- zna średniowieczną lirykę religijną: *Bogurodzica*, *Posłuchajcie, bracia miła*
- charakteryzuje *Bogurodzicę* jako pieśń religijną (modlitwa) i pieśń ojczyznianą
- zna fragmenty *Legandy o świętym Aleksym*, *Kwiatków św. Franciszka*, *Pieśń słoneczną*
- odtwarza dzieje św. Aleksego i charakteryzuje jego postawę
- wyjaśnia pojęcia: *asceza*, *asceta*, *legenda*
- zna fragmenty *Pieśni o Rolandzie*
- określa temat utworu
- charakteryzuje bohatera *Pieśni o Rolandzie*
- zna *Rozmowę mistrza Polikarpa ze Śmiercią*
- określa tematykę utworu
- charakteryzuje średniowieczne wyobrażenia i wizerunki śmierci, tańce śmierci
- zna kulturowy dorobek średniowiecza
- zna językowe sposoby wyrażania wartości
- korzysta z różnego rodzaju źródeł informacji
- gromadzi, selekcjonuje materiał, hierarchizuje argumenty
-

Ocenę dostateczny otrzymuje uczeń, który potrafi wykonać to, co na ocenę dopuszczający, a ponadto:

- wskazuje zasięg średniowiecza
- wypowiada się na temat obyczajów epoki
- wie, co to jest: scholastyka, mistyka
- określa istotę augustynizmu i tomizmu
- wyjaśnia pojęcia *scholastyka*, *mistyka*
- zna podstawowe reguły „czytania sztuki średniowiecza” np. symbolikę kolorów, zasady kompozycji
- wypowiada się na temat cech sztuki średniowiecznej
- opisuje wybrany obraz
- wskazuje i wyjaśnia archaizmy
- rozpoznaje motywy pasyjne w sztuce
- wymienia zabytki języka polskiego
- zna rodowód polszczyzny
- zna na pamięć *Bogurodzicę*
- wyjaśnia pojęcie pasja
- charakteryzuje postawę św. Franciszka
- przedstawia ideały (cnoty) franciszkańskie
- rozpoznaje utwory wpisujące się w nurt literatury franciszkańskiej
- określa i ocenia ideał życia św. Aleksego
- wyjaśnia pojęcie hagiografia
- określa istotę franciszkanizmu
- wskazuje i opisuje zasady etosu rycerskiego
- wyjaśnia, co to jest honor rycerski
- charakteryzuje idealnego rycerza jako wojownika, chrześcijanina, poddanego
- zna pojęcie *chanson de geste*
- wyjaśnia termin literatura parenetyczna
- zna zwroty i wyrażenia *memento mori*, *ars moriendi*
- objaśnia, odwołując się do przykładów, stosunek człowieka średniowiecza do śmierci
- rozróżnia średniowieczną literaturę religijną i świecką
 - syntetyzuje zdobyte informacje
 - notuje, sporządza plan, konspekt
- pisze dłuższe teksty (rozprawka)

Ocenę dobry otrzymuje uczeń, który potrafi to, co na ocenę dostateczny, a ponadto:

- zna późniejsze nawiązanie do epoki średniowiecza w literaturze i sztuce
- określa sytuację człowieka w świecie według św. Augustyna i św. Tomasza (dramatyzm – harmonia),

- określa rolę i funkcje sztuki w średniowieczu
- interpretuje obraz Hieronima Boscha *Siedem grzechów głównych*
- wskazuje i interpretuje utwory, w których pojawiają się odwołania do sztuki średniowiecza
- rozpoznaje cechy lamentu i skargi
- charakteryzuje nurt pobożności dolorystycznej w średniowieczu
- wymienia najważniejsze zabytki języka polskiego
- zna utwór B. Obertyńskiej *Przed kazaniem*
- interpretuje teksty literackie w kontekście sztuki, pamiętając o swoistości „kodu” malarstwa
- porównuje i ocenia postawę św. Franciszka i św. Aleksego
- wskazuje i omawia motywy franciszkańskie w literaturze i malarstwie
- porównuje różne wzorce świętości
- zna prasłowiańskie dziedzictwo głoskowe
- zna współczesne ślady dawnej odmiany wyrazów
- charakteryzuje kulturę rycerską, odnajduje jej ślady w tekstach i obyczajowości późniejszych epok
- wskazuje elementy groteski i komizmu, objaśnia ich funkcje
- porównuje ujęcie śmierci w średniowieczu i współcześnie – w literaturze i malarstwie (np. M. Białoszewski *Wywiad*, A. Wróblewski *Szofer niebieski*)
- redaguje własną wypowiedź zgodnie z cechami gatunku (esej, interpretacja porównawcza)
- integruje wiedzę o epoce z zakresu historii literatury, teorii literatury i nauki o kulturze

Ocenę bardzo dobry otrzymuje uczeń, który umie to, co na ocenę dobry, a ponadto:

- ocenia dziedzictwo średniowiecza
- określa stosunek średniowiecza do antyku,
- wskazuje związki myśli św. Augustyna i św. Tomasza z filozofią starożytną
- określa cechy, czas i zasięg występowania stylów romańskiego i gotyckiego
- dokonuje semiotycznej analizy katedry gotyckiej
- wyjaśnia przyczyny dwujęzycznego charakteru piśmiennictwa tego czasu
- analizuje teksty pieśni pod względem językowym
- określa cechy lamentu i skargi
- wypowiada się na temat reinterpretacji *Legandy o św. Aleksym* w wierszu K. Hłakowiczówny *Opowieść małżonki świętego Aleksego*
- wyjaśnia znaczenie tytułu *Kwiatki św. Franciszka*
- interpretuje wiersz L. Staffa *Biedaczysko asycki*
- zna malarstwo nawiązania do biografii św. Aleksego i św. Franciszka
- wypowiada się na temat wierności seniorowi i ojczyźnie
- porównuje literackie i malarskie przedstawienia śmierci w średniowieczu
- tworzy bibliografię na określony temat
- korzysta z prac naukowych (np. filozoficznych, historycznoliterackich, teoretycznoliterackich)

Ocenę celujący otrzymuje uczeń, który umie to, co na ocenę bardzo dobry, a ponadto:

- wykazuje się znajomością tekstów z danej epoki spoza kanonu lektur.

RENESANS

Ocenę niedostateczną otrzymuje uczeń, który:

- nie czyta lektur obowiązkowych,
- nie odrabia prac domowych,
- nie próbuje poprawić swoich osiągnięć,
- często opuszcza zajęcia,
- nie otrzymuje pozytywnych ocen ze sprawdzianów i odpowiedzi ustnych.

Ocenę dopuszczającą otrzymuje uczeń, który:

- lokalizuje epokę w czasie
- wyjaśnia nazwę epoki
- wskazuje związki myśli renesansowej z antykiem
- wyjaśnia, na czym według Mirandoli polega szczególna pozycja człowieka w świecie
- definiuje pojęcia: humanizm i reformacja
- wymienia głównych przedstawicieli humanizmu i reformacji
- wymienia twórców sztuki renesansu
- zna cechy sztuki renesansowej (harmonia i piękno)
- zna opisy obyczajów duchowieństwa i sytuacji w sejmie zawarte w *Krótkiej rozprawie...*
- omawia realistyczny obraz pracy na roli przedstawiony w *Żeńcach*
- zna fabułę *Sokoła*
- charakteryzuje postawę głównego bohatera
- definiuje wzorzec osobowy przedstawiony przez Reja
- wskazuje cechy ziemiańskiego stylu życia
- zna utwory podejmujące tematykę patriotyczną *Pieśń V* Kochanowskiego, fragment *Kazań sejmowych* Skargi,
- określa, odwołując się do tekstów, wzorce zachowań obywatelskich
- opisuje sposoby kształtowania postaw patriotycznych używane przez autorów tekstów
- zna cechy gatunkowe fraszki
- określa postawę podmiotu lirycznego w *Pieśni IX*
- wskazuje związek postawy bohatera z filozofią epikurejską i stoicką
- odczytuje obecne w *Pieśni IX* nawiązania do utworu Horacego
- sytuuje *Treny* na tle biografii autora
- określa różnice pomiędzy rzeczywistością a światem przedstawionym w utworach
- charakteryzuje postawę podmiotu lirycznego, zaznaczoną w poszczególnych trenach
- charakteryzuje sytuację podmiotu lirycznego sonetów Sępa Szarzyńskiego (życie jako bojowanie, metafizyczny niepokój)
- odtwarza przebieg zdarzeń w dramacie *Makbet*

- charakteryzuje bohaterów dramatu
- wskazuje i ocenia motywy działania bohaterów;
- zna i rozumie cechy dramatu szekspirowskiego.
- zna kulturowy dorobek renesansu
- korzysta z różnego rodzaju źródeł informacji
-

Ocenę dostateczny otrzymuje uczeń, który potrafi wykonać to, co na ocenę dopuszczający, a ponadto:

- zna i wyjaśnia pojęcia: utopia, irenizm
- omawia związki myśli renesansowej z antykiem
- charakteryzuje humanizm renesansowy
- rozpoznaje styl renesansowy
- wskazuje wzorce artystyczne.
- zna istotę poglądów Machiavellego
- określa przesłanie *Pieśni XIV*
- wyjaśnia pojęcie *utopia*
- zna poglądy Frycza Modrzewskiego na temat obyczajów
- wskazuje zasady obowiązujące w świecie dworskim
- zna definicję noweli
- rozpoznaje w utworze Boccaccia cechy noweli
- dostrzega w utworze Reja elementy idealizacji
- wskazuje topoty: ojczyzna–matka, ojczyzna–tonący okręt
- rozpoznaje środki retoryczne w tekstach
- zna termin *liryka apelu*
- rozpoznaje elementy ludyczne i komiczne we fraszkach
- cytuje fragmenty tekstu wyrażające postawę epikurejską
- cytuje fragmenty tekstu wyrażające postawę stoicką
- określa przesłanie poszczególnych utworów cyklu
- omawia zaznaczony w utworach kryzys renesansowego światopoglądu poety
- określa tematykę sonetów Sępa-Szarzyńskiego i ukrytą w nich filozofię życia
- zna współczesne nawiązania do tragedii Szekspira
- gromadzi, selekcjonuje materiał, hierarchizuje argumenty
- syntetyzuje zdobyte informacje
- notuje, sporządza plan, konspekt
- pisze dłuższe teksty (rozprawka)
-

Ocenę dobry otrzymuje uczeń, który potrafi to, co na ocenę dostateczny, a ponadto:

- omawia filozoficzne, społeczne i gospodarcze źródła przełomu renesansowego
- charakteryzuje czynniki sprzyjające formowaniu nowej świadomości, poczucia wielkości człowieka
- określa religijne i społeczne źródła reformacji i humanizmu
- określa swoistość renesansowego kodu malarskiego, rzeźbiarskiego i architektonicznego
- określa zasady estetyki renesansowej,
- dostrzega w utworze Reja poetykę dialogu
- wskazuje na polemikę Szymonowica z gatunkiem sielanki
- sytuuje poglądy Machiavellego, Morusa, Górnickiego i Frycza Modrzewskiego na tle historycznym, religijnym i społecznym
- wyjaśnia założenia tzw. teorii sokoła
- wskazuje cechy gatunkowe literatury parenetycznej
- wyodrębnia parenetyczne elementy obecne w dziele Reja
- wskazuje na najistotniejsze cechy stylu Reja
- określa funkcję środków retorycznych w tekstach
- charakteryzuje elementy perswazji obecne w obu utworach
- dostrzega związki fraszki z gatunkami poezji antycznej (m.in. z anakreontykiem, epigramatem)
- opisuje kompozycje utworu Kochanowskiego
- zna kompozycyjne zasady cyklu *Trenów*
- określa gatunkowe innowacje wprowadzone przez Kochanowskiego
- analizuje sonety pod względem składniowym, kompozycyjnym, stylistycznym
- lokalizuje twórczość Szarzyńskiego wśród nurtów poezji renesansowej i barokowej
- wyjaśnia metafizyczny i intelektualny charakter tej poezji
- rekonstruuje fabułę *Hamleta*
- charakteryzuje bohatera utworu
- uzasadnia uniwersalizm przesłania *Hamleta*
- redaguje własną wypowiedź zgodnie z cechami gatunku (esej, interpretacja porównawcza)
- integruje wiedzę o epoce z zakresu historii literatury, teorii literatury i nauki o kulturze
-

Ocenę bardzo dobry otrzymuje uczeń, który umie to, co na ocenę dobry, a ponadto:

- omawia poglądy renesansowych myślicieli (Erasm z Rotterdamu, Mirandola, Morus, Machiavelli, Montaigne)
- określa wkład renesansu w dziedzictwo kulturowe
- przedstawia wartości wniesione do kultury przez reformację i humanizm
- określa cechy humanizmu chrześcijańskiego
- charakteryzuje ideał renesansowego twórcy,
- analizuje wybrane dzieła malarskie,
- dostrzega kontynuacje poglądów wspomnianych myślicieli w późniejszych epokach
- zna poetykę noweli
- odczytuje nawiązania do renesansowej retoryki patriotycznej w utworze Wierzyńskiego
- rozpoznaje strukturę poszczególnych fraszek
- określa charakter związków intertekstualnych pomiędzy wierszami Kochanowskiego i Horacego

- sytuuje przesłanie utworów na tle historii literatury i historii filozofii
- omawia związki poezji Szarzyńskiego z filozofią św. Augustyna, pismami Lutra i poglądami Pascala
- wskazuje konteksty
- określa intertekstualny związek *Trenu Fortynbrasy* Herberta i *Hamleta* Grochowiaka z *Hamletem* Szekspira
- charakteryzuje bohaterów obu wierszy
- odczytuje gorzką ironię utworu Herberta
- charakteryzuje turpizm i groteskę obecne w utworze Grochowiaka
- tworzy bibliografię na określony temat
- korzysta z prac naukowych (np. filozoficznych, historycznoliterackich, teoretycznoliterackich)

Ocenę celującą otrzymuje uczeń, który umie to, co na ocenę bardzo dobry, a ponadto:

- wykazuje się znajomością tekstów z danej epoki spoza kanonu lektur.

BAROK

Ocenę niedostateczną otrzymuje uczeń, który:

- nie czyta lektur obowiązkowych,
- nie odrabia prac domowych,
- nie próbuje poprawić swoich osiągnięć,
- często opuszcza zajęcia,
- nie otrzymuje pozytywnych ocen ze sprawdzianów i odpowiedzi ustnych.

Ocenę dopuszczającą otrzymuje uczeń, który:

- lokalizuje epokę w czasie
- wskazuje różnicowanie kulturowe baroku
- uzasadnia określenie baroku mianem epoki kontrastów
- wymienia filozofów epoki (Kartezjusz, Pascal, Spinoza),
- wymienia najważniejszych twórców (sztuki plastyczne, muzyka)
- rozpoznaje cechy stylu barokowego (architektura, rzeźba, malarstwo, muzyka)
- zna *Świętoszka* Moliera,
- streszcza utwór
- charakteryzuje postacie
- wskazuje typy i środki komizmu
- wskazuje topos życia jako snu w wierszu Z. Morsztyna
- rozpoznaje cechy stylu poezji dworskiej
- wymienia najważniejsze środki artystyczne
- określa postawę podmiotu lirycznego w wierszach D. Naborowskiego wobec świata i człowieka,
- dostrzega obecny w utworach kontrast pomiędzy urodą świata i przemijaniem, prawdą i ułudą
- zna utwory Potockiego
- omawia wizerunek Sarmaty w jego utworach
- zna fragmenty *Pamiętników J. Ch. Paska*,
- interpretuje je w kontekście historycznym
- zna dzieje Kmicica
- zna fabułę całego utworu
- charakteryzuje głównych bohaterów utworu i określa ich postawę wobec ojczyzny
- zna kulturowy dorobek baroku
- korzysta z różnego rodzaju źródeł informacji

Ocenę dostateczną otrzymuje uczeń, który potrafi wykonać to, co na ocenę dopuszczającą, a ponadto:

- wyjaśnia terminy: *klasycyzm, libertynizm, kontrreformacja*
- przedstawia cechy stylu barokowego
- zna fragmenty *Mysli* Pascala,
- przedstawia poglądy Kartezjusza, Pascala dotyczące poznania
- wskazuje różnicowanie sztuki barokowej
- zna cechy teatru barokowego
- posługuje się pojęciami: *komedia, intryga, komedia charakteru*
- zna pojęcia: *marinizm, koncept, konceptyzm*
- rozpoznaje motywy wanitatywne w wierszach D. Naborowskiego,
- zna patriotyczne przesłanie utworów Potockiego
- zna współczesne nawiązania do utworów barokowego poety
- charakteryzuje bohatera „Pamiętników” J. Ch. Paska,
- odnajduje w tekście „Potopu” ślady ideologii sarmackiej
- wskazuje różnice pomiędzy fikcją literacką a prawdą historyczną
- gromadzi, selekcjonuje materiał, hierarchizuje argumenty
- syntetyzuje zdobyte informacje
- notuje, sporządza plan, konspekt
- pisze dłuższe teksty (rozprawka)

Ocenę dobrą otrzymuje uczeń, który potrafi to, co na ocenę dostateczną, a ponadto:

- integruje wiedzę o baroku z zakresu historii, historii literatury i teorii literatury
- porównuje poglądy Kartezjusza i Pascala
- uzasadnia określanie mianem optymizmu i sceptycyzmu poznawczego ich poglądów na poznanie
- rozpoznaje i charakteryzuje źródła stylu barokowego
- określa stosunek sztuki barokowej do stylu poprzedniej epoki
- sytuuje komedię Moliera na tle rozwoju gatunku
- zna fragmenty *Życia snem*
- analizuje monologi bohaterów

- charakteryzuje bohaterów, przedstawia walkę wewnętrzną dwóch równorzędnych racji
- wyjaśnia, odwołując się do przykładów, co to jest concept, conceptyzm
- wyjaśnia pojęcie *emblem*
- dostrzega w wierszach D. Naborowskiego językowe wykładniki fascynacji przemijaniem, czarnego humoru i groteski
- zna topikę satyry i jej cechy gatunkowe
- określa gatunkowe cechy utworu Paska
- zna poetykę powieści historycznej
- redaguje własną wypowiedź zgodnie z cechami gatunku (esej, interpretacja porównawcza)
- integruje wiedzę o epoce z zakresu historii literatury, teorii literatury i nauki o kulturze

Ocenę bardzo dobry otrzymuje uczeń, który umie to, co na ocenę dobry, a ponadto:

- porównuje ze sobą rozmaite dziedziny barokowej kultury
- zna pojęcia: *panteizm, fideizm*
- ocenia wpływ kontrreformacji na sztukę sakralną
- omawia motyw życia snem, przywołuje konteksty filozoficzne (np. Kartezjusza), literackie
- porównuje poetyckie normy barokowego piękna ze współczesnymi ideałami
- opisuje ludyczne funkcje literatury (dworska galanteria)
- określa związki pomiędzy warstwą językową i światem przedstawionym w utworach D. Naborowskiego,
- sytuuje satyrę Potockiego na tle ewolucji gatunku
- przedstawia nurt pamiętnikarstwa w kulturze sarmackiej
- charakteryzuje język i styl *Potopu*
- zna odmiany powieści historycznej
- tworzy bibliografię na określony temat
- korzysta z prac naukowych (np. filozoficznych, historycznoliterackich, teoretycznoliterackich)

Ocenę celujący otrzymuje uczeń, który umie to, co na ocenę bardzo dobry, a ponadto:

- wykazuje się znajomością tekstów z danej epoki spoza kanonu lektur.

OŚWIECENIE

Ocenę niedostateczną otrzymuje uczeń, który:

- nie czyta lektur obowiązkowych,
- nie odrabia prac domowych,
- nie próbuje poprawić swoich osiągnięć,
- często opuszcza zajęcia,
- nie otrzymuje pozytywnych ocen ze sprawdzianów i odpowiedzi ustnych.

Ocenę dopuszczającą otrzymuje uczeń, który:

- lokalizuje epokę w czasie
- zna i wyjaśnia nazwy: *oświecenie, wiek rozumu, wiek filozofów, czasy stanisławowskie*
- wymienia filozofów i kierunki filozoficzne (wpływy racjonalizmu, empiryzmu, materializmu)
- rozpoznaje styl klasycystyczny i rokokowy
- wymienia przykłady architektury i malarstwa sztuki klasycystycznej i rokokowej
- zna powieść D. Defoe „Robinson Crusoe,
- charakteryzuje bohaterów powieści
- zna utwory Ignacego Krasickiego (bajki, satyry: *Świat zepsuty, Do króla, Palinodia*, a także fragmenty *Monachomachii*)
- określa tematykę utworów Krasickiego
- zna *Hymn do miłości ojczyzny* Krasickiego
- charakteryzuje poglądy Staszica
- zna kulturowe dziedzictwo oświecenia
- korzysta z różnego rodzaju źródeł informacji

Ocenę dostateczną otrzymuje uczeń, który potrafi wykonać to, co na ocenę dopuszczającą, a ponadto:

- wymienia najważniejsze cechy oświecenia w Polsce i Europie
- zna pojęcia: *deizm, ateizm*
- wyjaśnia ideę encyklopedyzmu
- wymienia najważniejszych twórców *Encyklopedii*
- charakteryzuje sztukę oświecenia na tle filozofii i obyczajowości epoki
- dostrzega „milczącą rozmowę z Bogiem bohatera” powieści Defoe;
- wskazuje dominantę interpretacyjną satyry *Do króla*
- charakteryzuje program dydaktyczny wpisany w satyrę i bajki, wyjaśnia zasadę „uczyć bawiąc”
- zna cechy poematu heroikomicznego
- opisuje obraz świata wyłaniający się z utworów Krasickiego
- wyjaśnia, na czym polega alegoryzm i uniwersalizm bajek
- określa funkcję satyry
- zna fragmenty *Nowej Heloizy* oraz wiersze Karpińskiego *Do Justyny, Laura i Filon*
- charakteryzuje stosunek sentymentalistów do natury i cywilizacji
- gromadzi, selekcjonuje materiał, hierarchizuje argumenty
- syntetyzuje zdobyte informacje
- notuje, sporządza plan, konspekt
- pisze dłuższe teksty (rozprawka)

Ocenę dobry otrzymuje uczeń, który potrafi to, co na ocenę dostateczną, a ponadto:

- omawia ideowe, społeczne i gospodarcze źródła przełomu
- charakteryzuje czynniki sprzyjające formowaniu nowej świadomości
- rozpoznaje w poezji współczesnej nawiązania do idei oświeceniowych
- zna pojęcie *imperatyw kategoryczny* Kanta
- zna twórczość najważniejszych kompozytorów tego czasu, w tym trójki tzw. klasyków wiedeńskich (Haydn, Mozart, Beethoven)
- opisuje ogród francuski i ogród angielski

- zna cechy gatunkowe robinsonady;
- postrzega bohatera jako tego, który naruszył zasady etyki protestanckiej (wybór podróży zamiast pracy) i teraz musi odbyć pokutę;
- określa związki poznanych utworów z prądami artystycznymi (klasycyzm)
- charakteryzuje obecne w utworach artystyczne wykładniki komizmu
- dostrzega związki utworów z kulturą i filozofią epoki
- rozpoznaje cechy języka i stylu Ignacego Krasickiego
- zna fragment *Powrotu posła* Niemcewicza
- prezentuje stanowiska bohaterów utworu Niemcewicza
- wyjaśnia termin *sentymalizm*
- określa cechy i tematykę poezji sentymentalnej
- charakteryzuje miłość sentymentalną
- redaguje własną wypowiedź zgodnie z cechami gatunku (esej, interpretacja porównawcza)

Ocenę bardzo dobry otrzymuje uczeń, który umie to, co na ocenę dobry, a ponadto:

- określa wkład oświecenia w dziedzictwo kulturowe Europy
- odróżnia racjonalizm św. Tomasza od racjonalizmu kartezjańskiego
- zna oświeceniowy przewrót w filozofii, rozumie jego istotę
- zna fragmenty *Kandyda* Woltera
- charakteryzuje bohaterów utworu
- zna pojęcie: *powiastka filozoficzna*
- określa tezę powiastki filozoficznej
- rozpoznaje Robinsona jako dumnego, nietolerancyjnego Anglika, fanatycznego prześladowcę innowierców, pana, a nie przyjaciela Piętaszka, dobroczyńcę zmieniającego bezładną wyspę w kolonię karną dla przestępców
- określa cechy satyry i bajki, rozróżnia typy bajek: narracyjną i epigramatyczną
- interpretuje twory poety, odwołując się do zasady „uczyć bawiąc”
- określa związki poznanych utworów z filozofią epoki i wydarzeniami historycznymi
- wskazuje w *Powrocie posła* cechy komedii politycznej
- charakteryzuje nowy gatunek powieściowy zainicjowany przez Rousseau
- zna nowatorstwo gatunkowe wiersza *Do Justyny*
- dostrzega związek gatunku utworu z projektowaną przez autorów funkcją językową tekstów
- wyodrębnia w utworach opozycje: serce-rozum, natura-kultura, wieś-miasto
- rozpoznaje utwory należące do sentymalizmu
- integruje wiedzę o epoce z zakresu historii literatury i nauki o kulturze
- tworzy zestawy bibliograficzne na określony temat
- korzysta z prac naukowych (np. filozoficznych, historycznoliterackich, teoretycznoliterackich)

Ocenę celujący otrzymuje uczeń, który umie to, co na ocenę bardzo dobry, a ponadto:

- wykazuje się znajomością tekstów z danej epoki spoza kanonu lektur.

KLASAM

KSZTAŁCENIE LITERACKIE (ROMANTYZM, POZYTYWIZM, MŁODA POLSKA)

ROMANTYZM

Ocenę niedostateczny otrzymuje uczeń, który:

- nie czyta lektur obowiązkowych,
- nie odrabia prac domowych,
- nie próbuje poprawić swoich osiągnięć,
- często opuszcza zajęcia,
- nie otrzymuje pozytywnych ocen ze sprawdzianów i odpowiedzi ustnych.

Ocenę dopuszczający otrzymuje uczeń, który:

- umiejscawia romantyzm w czasie i sytuuje go wśród innych epok literackich,
- zna chronologię polskiego romantyzmu,
- wyjaśnia różne znaczenia pojęć: romantyczny, romantyzm,
- wymienia polskich i europejskich twórców romantycznych,
- przedstawia tematy malarstwa romantycznego,
- wymienia kompozytorów epoki romantyzmu,
- przedstawia specyficzne cechy polskiego romantyzmu,
- wyjaśnia pojęcie: tyteizm romantyczny
- zna pojęcia: historyzm, mesjanizm,
- wskazuje, odwołując się do utworów, źródła inspiracji twórców romantycznych (ludowość, Orient, średniowiecze, natura),
- wymienia najważniejsze gatunki literackie romantyzmu,
- przedstawia wzory zachowań romantycznych, odwołuje się do tekstów,
- wyjaśnia określenie: „choroba wieku”,
- przedstawia utwory, które podejmują temat miłości romantycznej,
- podaje przykłady przejęcia motywu nieszczęśliwej miłości przez kulturę masową XX i XXI w.,
- zna „Cierpienia młodego Wertera” J. W. Goethego,
- określa tematykę powieści Goethego,
- zna fragmenty „Fausta” J. W. Goethego,
- przedstawia losy Fausta jako drogę ku szczęściu i poznaniu świata, poszukiwanie sensu istnienia,
- zna fragmenty „Gaiura” G. Byrona,
- określa tematykę fragmentów utworu Byrona,
- zna kilka ballad romantycznych, w tym: „Króla elfów” J. W. Goethego; „Romantyczność” i „Świtez” A. Mickiewicza,
- omawia tematykę utworów i źródła inspiracji twórców ballad,
- rozumie pojęcie *synkretyzm rodzajowy*,

- zna cechy gatunkowe ballady,
- zna najważniejsze fakty z biografii Mickiewicza,
- wymienia dzieła poety,
- zna „Ode do młodości” A. Mickiewicza,
- wypowiada się na temat sposobu ukazania młodości w wierszu,
- zna „Sonety krymskie” A. Mickiewicza, w tym „Baczysaraj w nocy”, „Pielgrzym”, „Stępy akermańskie”,
- określa tematykę sonetów,
- wyjaśnia pojęcia: Orient, nostalgia,
- zna „Konrada Wallenroda” A. Mickiewicza,
- odtwarza przebieg wydarzeń i losy bohatera (wyjaśnia zabieg inwersji),
- wyjaśnia, na czym polega tragizm bohatera,
- omawia rolę Halbana i funkcję pieśni ludowej,
- rozumie pojęcie *wallenrodyzm*,
- zna fragmenty „Dziadów części IV i część III „Dziadów” (całość) A. Mickiewicza,
- omawia cechy kompozycji,
- wskazuje wątki realistyczne i fantastyczne,
- na przykładzie „Dziadów” omawia cechy dramatu romantycznego,
- przedstawia tematykę „Dziadów” jako rozwinięcie przedmowy: dramat o losach narodu i jego posłannictwie dziejowym, dramat o dobru i złu,
- analizuje i interpretuje monologi Konrada i „Widzenie księdza Piotra”,
- przedstawia cechy postawy prometejskiej,
- zna pojęcia: improwizacja, mesjanizm, mistycyzm, metafizyka, martyrologia,
- zna „Pana Tadeusza” A. Mickiewicza,
- zna okoliczności powstania utworu,
- streszcza akcję i fabułę, wskazuje wątki główne i poboczne,
- odtwarza losy Jacka Soplicy,
- wyjaśnia termin: epopeja narodowa,
- wskazuje powody, dla których „Pana Tadeusza” zwano „*biblią polskości*”,
- zna liryki łożańskie A. Mickiewicza, w tym „Gdy tu mój trup”, „Połały się łzy me czyste, rzęsiście...”,
- formułuje hipotezy interpretacyjne,
- zna „Kordiana” J. Słowackiego,
- określa tematykę utworu,
- uzasadnia motywy zachowań i wyborów bohaterów,
- charakteryzuje bohatera romantycznego (moc i słabość, indywidualizm, wyobcowanie),
- wskazuje cechy dramatu romantycznego,
- zna pojęcie *winkelriedyzm*,
- zna liryki J. Słowackiego, w tym: „Grób Agamemnona”, „Testament mój”,
- wskazuje inspiracje i motywy antyczne w „Grobie Agamemnona”,
- rozumie termin *liryka autotematyczna*,
- zna fragmenty „Beniowskiego” J. Słowackiego,
- wydziela część fabularną i dygresyjną,
- określa problemy i tematy poruszane w dygresjach,
- zna wiersze C.K. Norwida, w tym „Bema pamięci żałobny rapsod”, „Fortepian Szopena”, „Fatum”,
- określa tematykę utworów,
- wysuwa hipotezy interpretacyjne: odczytuje przesłanie wiersza „Bema pamięci żałobny rapsod”,
- zna fragmenty „Nie-Boskiej komedii” Z. Krasińskiego,
- przedstawia bohatera utworu,
- zna „Śluby panińskie” A. Fredry,
- odtwarza przebieg akcji i intrygi,
- charakteryzuje i ocenia bohaterów, wskazuje typy charakterów,
- wskazuje dziedzictwo epoki w kulturze narodowej.

Ocenę dostateczny otrzymuje uczeń, który potrafi wykonać to, co na ocenę dopuszczający, a ponadto:

- wyjaśnia określenie *walka klasyków z romantykami*,
- zna malarzy romantycznych (np. E. Delacroix, W. Turner, C.D. Friedrich, P. Michałowski, W. Blake) i ich obrazy,
- wskazuje przykłady korespondencji (syntezy) sztuk,
- rozpoznaje i przywołuje utwory z różnych epok należące do nurtu tyrtejskiego,
- przywołuje utwory, w których bohater jest twórcą lub które podejmują temat tworzenia,
- interpretuje określenia: galernicy wrażliwości, romantyczni odmieńcy, książki zbojeckie,
- określa – odwołując się do utworów literackich- cechy miłości romantycznej,
- charakteryzuje Wertera i wskazuje motywy jego postępowania, określa przyczyny samobójstwa,
- wyjaśnia pojęcia: Weltschmerz, powieść epistolarna, gorączka werterowska, preromantyzm, okres „burzy i naporu”,
- rozumie terminy: faustyzm, pęd faustyczny,
- omawia motyw paktu z diabłem i słowa „chwilo trwaj”,
- charakteryzuje Giaura i wskazuje cechy bohatera bajronicznego,
- odczytuje ballady: „Król elfów”, „Romantyczność” jako głos w sporach światopoglądowych,
- wyjaśnia, dlaczego „Romantyczność” jest utworem programowym,
- rozpoznaje zwroty i określenia funkcjonujące w języku, które pochodzą z dzieł Mickiewicza,
- formułuje hipotezy interpretacyjne „Ody do młodości”,
- analizuje sonety, charakteryzuje język, wskazuje środki artystycznego wyrazu i określa ich funkcje,
- omawia motyw wędrówki,
- charakteryzuje Konrada Wallenroda jako średniowiecznego rycerza, Litwina patriotę, kochanka i męża,
- wskazuje cechy gatunkowe powieści poetyckiej,
- charakteryzuje społeczeństwo polskie w III części Dziadów,
- przedstawia martyrologię III części Dziadów,
- omawia przemianę bohatera „Dziadów”,

- charakteryzuje Gustawa i Konrada,
- wymienia najważniejsze wystawienia dramatu Mickiewicza,
- charakteryzuje bohatera zbiorowego „Pana Tadeusza”,
- przedstawia genezę utworu,
- określa kręgi odczytań, np. poema szlacheckie, utwór o Polsce i Polakach, o kraju lat dziecińczych,
- dostrzega walory artystyczne utworu, między innymi: analizuje opisy przyrody (animizacja, antropomorfizacja, realizm i idealizacja, fantastyka),
- wypowiada się na temat adaptacji filmowej „Pana Tadeusza” w reżyserii A. Wajdy,
- analizuje sposób zorganizowania wypowiedzi poetyckiej w lirykach łożańskich (dostrzega rolę powtórzeń, rytmu, paralelizmów),
- przedstawia metamorfozę Kordiana,
- przedstawia teatralne walory dramatu Słowackiego,
- omawia przemiany, jakie dokonały się w teatrze w I połowie XIX wieku (widownia, repertuar, sposób wystawienia),
- odczytuje i ocenia zadania stawiane poezji i poecie w „Grobie Agamemnona”,
- zna i stosuje pojęcia: sekstyna, liryka osobista, bezpośrednia, liryka wyznania,
- omawia sposób prowadzenia narracji i funkcję narratora w „Beniowskim”,
- rozumie i wyjaśnia pojęcia: dygresja, poemat dygresyjny, oktawa, ironia, melancholia,
- przedstawia rolę poety i poezji w „Nie-Boskiej komedii” Z. Krasieńskiego,
- charakteryzuje rewolucję w „Nie-Boskiej” komedii”,
- wypowiada się na temat: jednostka i historia w wierszach Norwida,
- wskazuje cechy świadczące o nowatorstwie poezji Norwida,
- zna i rozumie terminy: heksametr polski, wiersz wolny,
- wskazuje przykłady komizmu słownego, sytuacyjnego, postaci w „Ślubach panińskich”,
- rozpoznaje sentymentalne i romantyczne wzorce miłości,
- interpretuje komedię jako utwór o miłości i młodości,
- rozpoznaje stereotypy w odbiorze dzieł romantycznych przez kulturę masową,
- określa swój stosunek do dziedzictwa romantycznego.

Ocenę dobry otrzymuje uczeń, który potrafi to, co na ocenę dostateczny, a ponadto:

- wyjaśnia wieloznaczność pojęcia *romantyzm*,
- wskazuje źródła przełomu romantycznego,
- zna poglądy głównych filozofów epoki,
- określa cechy sztuki romantycznej,
- przedstawia malarstwo wybranych twórców romantycznych,
- określa specyfikę polskiego romantyzmu, odwołuje się do kontekstów historycznych,
- zna i rozumie pojęcia: historiozofia, providencjalizm,
- wyjaśnia pojęcia: historyzm, mesjanizm,
- określa cechy romantycznego artysty,
- przywołuje współczesne twory literackie i filmy podejmujące temat twórcy i jego dzieła,
- zna pojęcia: gotycyzm, powieść gotycka,
- omawia przejawy buntu obyczajowego, wypowiada się na temat: Romantycy w kulturze – od antyku po współczesność; podaje przykłady z literatury i filmu,
- porównuje wzory miłości romantycznej i sentymentalnej,
- przedstawia i interpretuje odwołania do motywu miłości romantycznej w literaturze późniejszych epok (np. B. Leśmian „Dwoje ludzińków”),
- interpretuje powieść „Cierpienia młodego Wertera”,
- formułuje definicję werteryzmu,
- przedstawia odwołania do powieści Goethego w innych utworach,
- przedstawia kręgi odczytań dramatu „Faust” Goethego,
- wyjaśnia, na czym polega dramat Fausta,
- wyjaśnia, na czym polega tragizm Giaura,
- interpretuje ballady romantyczne,
- omawia rolę fantastyki, natury w balladach,
- wyjaśnia, dlaczego „Ballady i romanse” Mickiewicza uznano za początek romantyzmu,
- określa znaczenie twórczości Mickiewicza dla współczesnych poezji i potomnych,
- interpretuje „Ode do młodości” jako apel i wezwanie,
- interpretuje sonety (podróż na Krym i podróż filozoficzna),
- analizuje sposób kreacji podmiotu lirycznego w sonetach, opis gór (hiperbolizacja i wzniosłość),
- charakteryzuje Wallenroda jako bohatera w masce,
- ocenia postępowanie i wybory bohatera, porównuje go z innymi bohaterami romantycznymi,
- omawia zagadnienie wierności i zdrady,
- zna pojęcie *historyzm maski*,
- definiuje termin: powieść poetycka,
- wyjaśnia, dlaczego „Dziady” można nazwać arcywzorem dramatu romantycznego,
- omawia synkretyczny charakter utworu,
- porównuje Konrada do innych bohaterów romantycznych,
- zna termin: dzieło otwarte,
- interpretuje „Pana Tadeusza”, np. jako sen o Polsce i sąd nad Polską,
- wyjaśnia funkcję Epilogu,
- przedstawia i interpretuje konteksty historyczne,
- przedstawia cechy gatunkowe utworu, zagadnienie synkretyzmu,
- porównuje wydzźwięk epopei i filmu A. Wajdy,
- interpretuje liryki łożańskie A. Mickiewicza, wskazuje różne możliwości odczytań (zaduma nad losem, motyw nostalgii i tęsknoty, miłosny i duchowy ideał),
- interpretuje „Kordiana”, wskazując wątki egzystencjalne i historiozoficzne,
- dokonuje charakterystyki porównawczej bohaterów dramatów romantycznych, ustala cechy wspólne i jednostkowe,
- porównuje polskich bohaterów romantycznych z bohaterami Goethego i Byrona,
- zna pojęcie: frenezja romantyczna,

- analizuje i interpretuje wiersze J. Słowackiego,
- wyjaśnia sens zestawienia w „Grobie Agamemnona” historii Grecji i Polski,
- przedstawia, odwołując się do utworu „Beniowski”, artystyczny i ideowy program Słowackiego,
- przedstawia cechy stylu ironicznego,
- rozpoznaje cechy poematu dygresyjnego,
- interpretuje wiersze C.K. Norwida, odnosi się do określenia *ironia dziejów*,
- przedstawia tematy liryki Norwida,
- wyjaśnia znaczenie odwołań kulturowych w wierszach Norwida,
- porównuje miłość ukazaną w komedii Fredry z koncepcją miłości romantycznej znaną z innych utworów epoki,
- interpretuje komedię A. Fredry, przywołując kontekst obyczajowy epoki,
- ocenia żywotność tradycji romantycznej,
- zna pojęcie: paradygmat.

Ocenę bardzo dobry otrzymuje uczeń, który umie to, co na ocenę dobry, a ponadto:

- określa różnice światopoglądowe dzielące klasyków i romantyków, omawia ich poglądy na sztukę,
- wyjaśnia ideę korespondencji sztuk,
- wypowiada się na temat kultu geniuszów w romantyzmie, roli jednostki w historii, przywołuje legendę Napoleona,
- przedstawia podział na literaturę Północy i Południa i wyjaśnia ten podział,
- omawia filozoficzne podłoże romantyzmu, przedstawia przyczyny kryzysu światopoglądu oświeceniowego,
- wyjaśnia, dlaczego romantyzm zainteresował się mitami jako źródłem archetypów i toposów,
- uzasadnia, że współczesne pojęcie mitu tkwi korzeniami w romantyzmie,
- interpretuje powieść „Cierpienia młodego Wertera” w kontekście filozoficznym; odwołuje się do romantycznych koncepcji bytu i natury,
- porównuje systemy wartości Alberta i Wertera,
- definiuje terminy: faustyzm, pęd faustyczny,
- wyjaśnia, czym jest mit człowieka faustycznego i wskazuje przykłady jego funkcjonowania we współczesnej kulturze,
- wykorzystując esej M. Eliade „Duch, który przeczy”, interpretuje fragmenty „Fausta”,
- porównuje Giaura z bohaterami utworów Goethego,
- odwołując się do przykładów, przedstawia cechy gatunkowe ballady,
- podaje przykłady nawiązania do ballad romantycznych w literaturze późniejszych okresów (np. W. Broniewski „Ballady i romanse”),
- samodzielnie znajduje bibliografię na temat życia i twórczości jednego z romantycznych poetów,
- przedstawia w „Odzie do młodości” elementy oświeceniowe i romantyczne,
- interpretując „Sonety krymskie”, wyjaśnia przyczyny zainteresowania Orientem w romantyzmie, wskazuje inne utwory podejmujące ten temat,
- na podstawie „Konrada Wallenroda” wypowiada się na temat moralnych kosztów spiskowania (etyka spiskowa),
- komentuje postawę Konrada Wallenroda, odwołując się do kontekstu literackiego, historycznego i filozoficznego,
- przedstawia postaci rzeczywiste, literackie, filmowe, które można by nazwać naśladowcami Wallenroda,
- charakteryzuje zbiorowego i indywidualnego bohatera „Dziadów”,
- przedstawia konteksty interpretacyjne,
- interpretuje „Dziady” jako dramat narodowy, dramat polityczny i metafizyczny, narodowy i uniwersalny, dramat o zniewoleniu i wolności,
- charakteryzuje przemiany bohatera romantycznego, porównuje Jacka Soplicę do innych bohaterów romantycznych,
- omawia funkcję motywu wiosny, natury w „panu Tadeuszu”,
- określa znaczenie „Pana Tadeusza” dla różnych pokoleń Polaków,
- przedstawia argumenty uzasadniające określenie liryków łożańskich mianem arcydzieł,
- przedstawia historyczne, obyczajowe, lekturowe konteksty odczytań dramatów romantycznych,
- przeprowadza analizę porównawczą monologów bohaterów romantycznych,
- interpretuje dramat „Nie-Boska komedia” Krasińskiego w kontekście romantycznej filozofii historii (np. Hegla),
- interpretuje postać Kordiana w kontekście dylematów Hamleta (hamletyzowanie),
- porównuje wiersze Słowackiego z liryką patriotyczną i tyrtejską epoki,
- wyjaśnia i stosuje termin: ironia romantyczna,
- przywołuje utwory, w których pojawia się ironia i autoironia,
- rozpoznaje cechy poetyki C.K. Norwida,
- porównuje wiersze Norwida z poezją Mickiewicza i Słowackiego, określa różnice w tematyce i formie,
- przytacza argumenty dla uzasadnienia opinii o romantycznym lub antyromantycznym charakterze komedii A. Fredry,
- przedstawia przykłady dialogu z romantyzmem w kulturze współczesnej,
- przytacza argumenty dla potwierdzenia lub zaprzeczenia tezy o dezaktualizacji idei romantycznych.

Ocenę celujący otrzymuje uczeń, który umie to, co na ocenę bardzo dobry, a ponadto:

- wykazuje się znajomością tekstów z danej epoki spoza kanonu lektur.

POZYTYWIZM

Ocenę niedostateczny otrzymuje uczeń, który:

- nie czyta lektur obowiązkowych,
- nie odrabia prac domowych,
- nie próbuje poprawić swoich osiągnięć,
- często opuszcza zajęcia,
- nie otrzymuje pozytywnych ocen ze sprawdzianów i odpowiedzi ustnych.

Ocenę dopuszczający otrzymuje uczeń, który:

- umiejscawia pozytywizm w czasie i sytuacji go wśród innych epok literackich,
- przedstawia założenia światopoglądu pozytywistycznego (optymizm poznawczy, scjentyzm),
- zna i rozumie pojęcia: ewolucjonizm, utylitaryzm, organicyzm, scjentyzm, agnostycyzm,
- przedstawia postulaty polskich pozytywistów,
- wymienia wartości aprobowane przez pozytywistów,
- zna i wyjaśnia hasła: praca organiczna i praca u podstaw, asymilacja Żydów, tolerancja religijna,
- zna fragmenty „Kronik” B. Prusa,
- zna kierunki w sztuce II połowy XIX wieku: akademizm, realizm, naturalizm, impresjonizm,

- wymienia znanych malarzy polskich II połowy XIX wieku,
- zna i wyjaśnia pojęcia: utylitaryzm, tendencyjność, prawdopodobieństwo,
- wymienia twórców powieści realizmu w Europie,
- zna fragmenty utworów: „Ojciec Goriot” H. Balzaka, „Pani Bovary” G. Flauberta, „Anna Karenina” L. Tołstoja,
- przedstawia cechy poetyki powieści realistycznej,
- wyjaśnia, co to jest bowaryzm,
- zna „Zbrodnię i karę” F. Dostojewskiego,
- przedstawia temat powieści,
- opisuje drogę Raskolnikowa od zbrodni do moralnego odrodzenia,
- zna nowele i opowiadania B. Prusa, H. Sienkiewicza, E. Orzeszkowej, M. Konopnickiej, w tym: „Kamizelkę” i „Omyłkę” B. Prusa, „Mendla Gdańskiego” i „Miłosierdzie gminy” Konopnickiej, „Gloria victis” Orzeszkowej,
- przedstawia tematykę nowel,
- zna „Potop” H. Sienkiewicza,
- przedstawia tematykę powieści,
- charakteryzuje i ocenia bohaterów, zwłaszcza Kmicica,
- przedstawia cechy powieści historycznej,
- zna „Nad Niemnem” E. Orzeszkowej (fragmenty),
- przedstawia problematykę fragmentów,
- opisuje życie po klęsce,
- wyjaśnia termin: styl ezopowy,
- zna „Lalkę” B. Prusa,
- przedstawia tematykę utworu, wskazuje wiele tropów interpretacyjnych (np. o miłości, o samotności, o idealistach na tle rozkładu społecznego, o Warszawie),
- charakteryzuje i ocenia głównych bohaterów (Wokulski, Rzecki, Łęcka),
- streszcza poszczególne wątki,
- zna liryki A. Asnyka, w tym np. „Do młodych”, „Limba”, „Między nami nic nie było”, „Nad głębiami” (wybrane sonety) i M. Konopnickiej, w tym np. „Wojna”, „Kubek”, „Rota”,
- przedstawia tematykę liryki pozytywistów,
- zna i stosuje terminy: liryka pośrednia, bezpośrednia, liryka inwokacyjna, wiersz sylabotoniczny,
- odpowiada na pytanie, co przetrwało z epoki postyczeniowej do dziś.

Ocenę dostateczny otrzymuje uczeń, który potrafi to, co na ocenę dopuszczający, a ponadto:

- wyjaśnia genezę i funkcjonowanie nazwy *pozytywizm*,
- wymienia naukowców i filozofów, którzy kształtowali światopogląd pozytywistyczny (Comte, Mill, Spencer, Taine, Darwin),
- charakteryzuje cele, które pozytywści stawiali przed literaturą i publicystyką,
- wymienia publicystów i literatów zaliczanych do obozu młodych,
- rozpoznaje obrazy przynależące do poszczególnych kierunków, określa tematykę malarstwa tamtego czasu,
- analizuje i interpretuje fragmenty powieści Balzaka, Flauberta, Tołstoja,
- określa sposób prowadzenia narracji i charakteryzowania postaci,
- zna i charakteryzuje typy powieści realistycznej: powieść społeczno-obyczajowa, społeczno-psychologiczna, odwołuje się do przykładów,
- charakteryzuje bohaterów „Zbrodni i kary”, omawia motywacje ich działań,
- wskazuje elementy naturalizmu i realizmu w „Zbrodni i karze”,
- rozpoznaje różne gatunki wśród małych form prozatorskich (opowiadania, szkice, nowele, obrazki) i omawia ich cechy,
- analizuje nowele i określa środki ich oddziaływania,
- określa cechy stylu w „Potopie” H. Sienkiewicza,
- wyjaśnia i ocenia idee „ku pokrzepieniu serc”,
- zajmuje stanowisko w „sporze o Sienkiewicza”,
- wypowiada się na temat wzorów patriotyzmu,
- określa stosunek bohaterów do powstania i tradycji, do pracy w „Nad Niemnem”,
- omawia problem relacji między pokoleniami w „Nad Niemnem”,
- charakteryzuje bohaterów „Lalki” Bolesława Prusa,
- wyjaśnia, dlaczego Prus nazwał „Lalkę” „powieścią wielkich pytań epoki”,
- wypowiada się na temat uniwersalizmu utworu,
- analizuje i omawia kompozycję „Lalki” (otwarte zakończenie, wielość epizodów, niejednorodność stylistyczna itd.),
- omawia sposób prowadzenia narracji, typy narracji,
- zna i rozumie określenie „powieść – panorama społeczeństwa”,
- zna terminy: mimesis, zasada prawdopodobieństwa, iluzja rzeczywistości, narrator odautorski,
- analizuje i interpretuje wiersze A. Asnyka, M. Konopnickiej,

Ocenę dobry otrzymuje uczeń, który potrafi to, co na ocenę dostateczny, a ponadto:

- omawia wzajemne relacje nauki i kultury II połowy XIX wieku,
- określa stosunek pozytywistów do poprzednich epok,
- wskazuje źródła optymizmu poznawczego,
- wyjaśnia pojęcia: utylitaryzm, organicyzm, ewolucjonizm, scjentyzm, agnostycyzm,
- charakteryzuje program polskich pozytywistów, ocenia jego przydatność w budowaniu nowoczesnego społeczeństwa,
- określa stosunek pozytywistów do powstania styczniowego,
- omawia założenia sztuki realistycznej,
- wymienia cechy odróżniające malarstwo akademizmu od malarstwa realistycznego,
- określa różnicę między sztuką realizmu i naturalizmu,
- charakteryzuje utwór Balzaka jako powieść społeczno-obyczajową,
- charakteryzuje „Annę Kareninę” jako powieść psychologiczną,
- omawia i ocenia portrety kobiet przedstawione we fragmentach wymienionych powieści,
- interpretuje powieść „Zbrodnia i kara” F. Dostojewskiego,
- omawia i ocenia teorię moralności Raskolnikowa,
- przedstawia konflikt między Rodionem a Sonią jako starcie dobra i zła,
- przedstawia motywy biblijne i omawia ich rolę,
- wyjaśnia termin: powieść polifoniczna,

- analizuje i interpretuje nowele,
- wypowiada się na temat roli małych form prozatorskich w pozytywizmie,,
- określa stosunek Sienkiewicza do przeszłości,
- omawia kreację Kmicica, jego sarmacki światopogląd, porównuje go z bohaterami romantycznymi, wskazując podobieństwa i różnice,
- rozpoznaje różne wzory epickie, które zastosował Sienkiewicz,
- omawia cechy stylu Sienkiewicza, referuje i ocenia poglądy zwolenników i przeciwników Sienkiewicza,
- ocenia wzorce patriotyzmu,
- interpretuje fragmenty powieści „Nad Niemnem”, odnosi się do nazwania powieści „wielką księgą domu polskiego”,
- wskazuje podobieństwa do „Pana Tadeusza”,
- rozpoznaje motywy arkadii i omawia jego interpretację,
- interpretuje „Lalkę”, przywołując konteksty historyczne, kulturowe, obyczajowe,
- gromadzi argumenty na poparcie lub zaprzeczenie tezy, że „Lalka” to powieść uniwersalna,
- kreśli portret psychologiczny Wokulskiego,
- wyjaśnia, dlaczego jest to powieść – panorama społeczeństwa,
- wypowiada się na temat miejsca i roli poezji w pozytywizmie,
- wypowiada się na temat: Pozytywizm żywy czy anachroniczny

Ocenę bardzo dobry otrzymuje uczeń, który potrafi to, co na ocenę dobry, a ponadto:

- zna poglądy filozofów epoki pozytywizmu,
- omawia przemiany w rozumieniu patriotyzmu w epoce pozytywizmu,
- komentuje wypowiedzi publicystów pozytywizmu,
- ocenia aktualność haseł i programów pozytywistów,
- przedstawia i ocenia zasadę utylitaryzmu i tendencyjności w sztuce,
- wypowiada się na temat służebności i niezależności twórcę,
- ustosunkowuje się do twierdzenia, że „Pani Bovary” to ironiczna tragedia marzącej duszy romantycznej,
- wypowiada się na temat: Powieść XIX-wieczna – traktat moralny,
- porównuje Raskolnikowa z innymi bohaterami zbrodniarzami znanymi z literatury (dramat mordercy),
- określa cechy gatunkowe „Zbrodni i kary”,
- przedstawia argumenty na rzecz udowodnienia tezy, że „Omyłka” to arcydzieło nowelistyki,
- omawia nowele i opowiadania o tematyce powstańczej (legenda i czarna legenda powstania),
- rozpoznaje różne wzory epickie, które zastosował Sienkiewicz,
- wypowiada się na temat roli powieści Sienkiewicza w formowaniu i utrwalaniu mitów narodowych,
- przedstawia wydarzenia historyczne ukazane w „Potopie”,
- charakteryzuje etos powstańczy w „Nad Niemnem”, przywołuje inne utwory poświęcone tej tematyce,
- wyjaśnia, dlaczego utwór bywa nazywany „epopeją nadniemeńską”,
- omawia zagadnienie realizmu i psychologizmu w „Lalce” Prusa,
- określa związki powieści Prusa z romantyzmem,
- na przykładzie „Lalki” charakteryzuje poetykę powieści realistycznej,
- określa cechy liryki ludowej, patriotycznej, programowej okresu pozytywizmu.

Ocenę celujący otrzymuje uczeń, który umie to, co na ocenę bardzo dobry, a ponadto:

- wykazuje się znajomością tekstów z danej epoki spoza kanonu lektur.

MŁODA POLSKA

Ocenę dopuszczający otrzymuje uczeń, który:

- umiejscawia Młodą Polskę wśród innych epok literackich,
- zna i stosuje terminy: Młoda Polska, neoromantyzm, symbolizm, dekadentyzm, fin de siecle,
- wyjaśnia termin: modernizm,
- wymienia filozofów, którzy oddziaływali na literaturę (Schopenhauer, Nietzsche, Bergson),
- zna pojęcia: erystyka, nirwana, przewartościowanie wszystkich wartości, postawa apollinińska i dionizyjska, intuicjonizm,
- wymienia kierunki w sztuce na przełomie XIX i XX wieku,
- zna najważniejsze cechy impresjonizmu, symbolizmu, ekspresjonizmu, secesji, postimpresjonizmu,
- rozumie ideę korespondencji sztuk,
- wyjaśnia termin: synestezja,
- zna wiersze symbolistów francuskich, np. Ch. Baudelaire’a, (np. „Albatros”, „Padlina”), J. A. Rimbauda („Statek pijany”), P. Verlaine’a („Sztuka poetycka”),
- rozpoznaje najważniejsze cechy poetyki symbolizmu (operowanie symbolem, zasada sugestii, pejzaż wewnętrzny, obrazowość, synestezja, muzyczność itd.),
- zna i wyjaśnia pojęcie *dekadentyzm*,
- omawia przejawy postaw dekadencjonalnych,
- zna liryki K. Przerwy-Tetmajera (np. „Nie wierzę w nic”, „Melodia mgieł nocnych”, „Koniec wieku XIX”, „Evviva l’arte”),
- określa tematy liryków,
- zna wiersze J. Kasprzowicza, w tym sonety „Z chałupy”, „Krzak dzikiej róży w Ciemnych Smreczynach”, „Dies irae”, „Przeprosiny Boga”),
- omawia tematykę wierszy,
- zna liryki L. Staffa, w tym „Kowal”, „Deszcz jesienny”, „Ja-wyśniony”, „Przedśpiew”,
- omawia program filozoficzny poety zawarty w wierszu „Przedśpiew”,
- wie, kiedy miała miejsce wielka reforma teatru i jakie zmiany nastąpiły w teatrze pod jej wpływem,
- wymienia przedstawicieli dwóch nurtów dramaturgii europejskiej: symbolizmu i naturalizmu,
- zna „Wesele” S. Wyspiańskiego,
- rozpoznaje i przedstawia odwołania do narodowych mitów,
- omawia symbolikę „Wesela” (interpretuje symbol Chochola, chocholego tańca),
- wyjaśnia określenie *chlopomania*,
- zna „Moralność pani Dulskiej” G. Zapolskiej,
- określa problematykę dramatu,
- formułuje definicję *dulsczyzny*,
- zna „Ludzi bezdomnych” i opowiadania (w tym „Rozdziobią na kruki, wrony...”, „Zmierzch”) S. Żeromskiego,
- przedstawia tematykę opowiadań (społeczna, niepodległościowa, powstańcza),

- określa tematykę „Ludzi bezdomnych”,
- określa motywy postępowania Judyma i opisuje jego rozterki,
- przedstawia i omawia różne rodzaje bezdomności ukazane w powieści,
- zna „Jądro ciemności” J. Conrada,
- streszcza utwór, porządkuje chronologicznie wydarzenia,
- charakteryzuje i ocenia bohaterów,
- zna „Chłopów” (Jesień, t.1) W.S. Reymonta,
- przedstawia obraz życia wsi, prawa i normy, którym poddane jest życie wiejskiej gromady.

Ocenę dostateczny otrzymuje uczeń, który potrafi to, co na dopuszczający, a ponadto:

- przedstawia główne ośrodki rozwoju kultury na ziemiach polskich,
- przedstawia najważniejsze tezy filozofii Nietzschego, Schopenhauera, Bergsona,
- potrafi określić przynależność danego dzieła do określonego kierunku artystycznego,
- wie, co to jest styl zakopiański i kto był jego twórcą,
- na podstawie wypowiedzi programowych A. Górskiego, Z. Przesmyckiego i S. Przybyszewskiego określa cele sztuki i rolę twórcy w Młodej Polsce,
- formułuje hipotezy interpretacyjne wybranych wierszy symbolistów francuskich,
- przedstawia różnice między symbolem a alegorią,
- przedstawia tematy i obrazy liryki dekadencej,
- analizuje wiersze K. Tetmajera, określa dominantę kompozycyjną,
- wypowiada się na temat nastrojów w liryce Tetmajera,
- analizuje wybrane utwory J. Kasprówicza, stawia hipotezy interpretacyjne,
- wyjaśnia, jakimi środkami osiągnął Kasprówicz intensywność wyrazu w hymnie „Dies irae”,
- dostrzega reminiscencje biblijne i literackie w hymnie,
- omawia pierwiastki prometejskie w hymnie,
- rozpoznaje cechy poetyki symbolicznej w wierszach Staffa,
- omawia sposoby budowania muzyczności w „Deszczu jesiennym”,
- wyjaśnia, dlaczego „Wesele” czytano jako satyrę na polskie społeczeństwo („narodowa szopka”),
- zna genezę utworu Wyspiańskiego,
- przedstawia różne formy działalności Wyspiańskiego,
- wyjaśnia termin *tragikomedia*,
- charakteryzuje bohaterów dramatu Zapolskiej,
- analizuje i interpretuje opowiadania Żeromskiego,
- przedstawia cechy charakterystyczne kompozycji i stylu „Ludzi bezdomnych”,
- charakteryzuje bohaterów powieści i ocenia ich postępowanie,
- omawia sposób prowadzenia narracji w „Chłopach” Reymonta,
- objaśnia hierarchie autorytetów w Lipcach,
- wyjaśnia zabieg dialektyzacji,
- wskazuje wpływ różnych kierunków artystycznych: naturalizmu, realizmu, impresjonizmu,
- wyjaśnia pojęcie *sytuacja conradowska*,
- przedstawia motywy symboliczne w utworze Conrada,
- określa problematykę utworu Conrada.

Ocenę dobry otrzymuje uczeń, który potrafi to, co na dostateczny, a ponadto:

- omawia przyczyny kryzysu filozofii pozytywistycznej,
- charakteryzuje warunki rozwoju kultury na ziemiach polskich,
- wyjaśnia terminy: Młoda Polska, neoromantyzm, symbolizm, dekadentyzm, fin de siecle,
- omawia funkcjonowanie terminu *modernizm*,
- omawia związki filozofii Schopenhauera z dekadentyzmem,
- przedstawia Nietzscheańską ideę nadczłowieka, wyjaśnia hasło: przewartościowanie wszystkich wartości,
- omawia intuicjonizm i witalizm Bergsona,
- wymienia wybitnych twórców różnych kierunków i ich dzieła,
- przedstawia różne poglądy na temat roli sztuki oraz relacji twórca- odbiorca,
- interpretuje wiersze symbolistów francuskich,
- omawia cechy poezji symbolizmu,
- definiuje termin *symbol*,
- omawia przyczyny pojawienia się i rozprzestrzenienia nastrojów dekadencej,
- charakteryzuje postawę dekadencej,
- analizuje i interpretuje wiersze Tetmajera, wskazując wpływy i oddziaływanie różnych kierunków artystycznych,
- interpretuje wiersze J. Kasprówicza,
- porównuje wyobrażenie Boga w „Dies irae” i „Przeprosinach Boga”, przedstawia odwołania kulturowe i literackie w wierszach L. Staffa,
- interpretuje wiersze L. Staffa,
- przedstawia różnorodność liryki Staffa (dekadencej, aktywizm, afirmacja życia, franciszkanizm, klasycyzm),
- wymienia twórców reformy teatralnej i przedstawia ich poglądy na sztukę,
- interpretuje „Wesele” Wyspiańskiego (uruchamia konteksty kulturowe, historyczne, obyczajowe),
- wypowiada się na temat: Realizm i symbolizm w „Weselu”,
- dostrzega cechy naturalizmu w „Moralności pani Dulskiej” G. Zapolskiej,
- wyjaśnia podtytuł dramatu: *tragifarsa kołtuńska*,
- przywołuje utwory podejmujące temat filistrów,
- interpretuje opowiadania „Rozdziobią nas kruki, wrony...”, odwołując się do legendy i czarnej legendy powstania,
- omawia cechy powieści młodopolskiej,
- rozpoznaje motywy romantyczne w „Ludziach bezdomnych”,
- interpretuje symbole występujące w powieści Żeromskiego,
- wyjaśnia, dlaczego „Chłopi” są nazywani „wiejską epopeją”,
- przedstawia zabiegi służące mitologizacji świata przedstawionego w „Chłopach”,
- interpretuje utwór J. Conrada, wskazuje różne możliwości jego odczytań,
- ocenia wkład Młodej Polski w dziedzictwo narodowe.

Ocenę bardzo dobry otrzymuje uczeń, który potrafi to, co na ocenę dobry, a ponadto:

- przedstawia poglądy Schopenhauera i Nietzschego na temat sztuki,
- określa reguły odbioru sztuki impresjonizmu, symbolizmu, ekspresjonizmu,
- przedstawia powody nadania muzyce nadrzędnej roli w sztuce końca XIX wieku,
- określa stosunek Młodej Polski do pozytywistów i dziedzictwa romantyzmu,
- analizuje wiersze Verlaine'a i wypowiada się na temat muzyczności jego liryków,
- wyjaśnia pojęcie *synestezja*,
- wyjaśnia, dlaczego Tetmajer zyskał miano liryka pokolenia,
- sytuuje utwory Kasprowicza wśród prądów i poetyk Młodej Polski (naturalizm, impresjonizm, symbolizm, ekspresjonizm, franciszkanizm),
- omawia cechy ekspresjonizmu w hymnie „Dies irae”,
- wypowiada się na temat: Bunt i uspokojenie w utworach Kasprowicza,
- porównuje twórczość Staffa, Tetmajera, Kasprowicza,
- przedstawia teatralne koncepcje Wyspiańskiego,
- przedstawia rozrachunek z polskimi mitami w „Weselu”,
- omawia artystyczne walory dramatu (synteza sztuk),
- wypowiada się na temat aktualności „Wesela”,
- interpretuje „Moralność pani Dulskiej” jako oskarżenie moralności mieszczańskiej,
- ocenia aktualność dramatu Zapolskiej,
- porównuje Judyma z innymi bohaterami romantycznymi i pozytywistycznymi, ocenia jego postępowanie,
- wypowiada się na temat: Służba społeczna a szczęście osobiste, idea poświęcenia się dla dobra innych,
- porównuje chłopów z powieści Reymonta i „Wesela” Wyspiańskiego,
- omawia oddziaływanie różnych kierunków estetycznych na kształt artystyczny „Chłopów”,
- ukazuje elementy świata przedstawionego w „Jądrze ciemności” Conrada,
- dostrzega „kompozycję szkatułkową” utworu Conrada,
- opisuje symboliczną wędrówkę „do źródeł”, do pierwotnych korzeni człowieczeństwa bohatera „Jądra ciemności”,
- porównuje przełom XIX i XX wieku z przełomem XX i XXI w., odwołuje się do tekstów,

Ocenę celujący otrzymuje uczeń, który umie to, co na ocenę bardzo dobry, a ponadto:

- wykazuje się znajomością tekstów z danej epoki spoza kanonu lektur.

KSZTAŁCENIE KULTUROWE I JĘZYKOWE

Ocenę dopuszczający otrzymuje uczeń, który:

- widział przynajmniej dwie teatralne realizacje dramatów romantycznych,
- rozumie, na czym polega polisemiczność sztuki teatru,
- pisze recenzję ze spektaklu,
- widział przynajmniej dwie adaptacje filmowe lektur z klasy drugiej,
- wie, co to jest adaptacja filmowa,
- pisze recenzje filmowe,
- wskazuje w różnych tekstach kultury masowej odwołania do utworów prezentowanych na lekcji,
- rozumie pojęcia: społeczne środki przekazu, kicz, arcydzieło, kultura wysoka, kultura masowa,
- przedstawia sposoby bogacenia słownictwa: neologizmy słowotwórcze i znaczeniowe (neosemantyzm), nowe frazeologizmy, zapożyczenia,
- zna i wyjaśnia pojęcia: synonim, antonim, homonim, neologizm, neosemantyzm, polisemia,
- wie, z jakich języków polszczyzna dokonywała zapożyczeń,
- rozpoznaje w tekście wyrazy zapożyczone,
- podaje przykłady modnych obecnie wyrazów,
- omawia społeczne i terytorialne zróżnicowanie polszczyzny,
- zna i wyjaśnia pojęcia: dialekt, gwary środowiskowe, socjolekt,
- zna pojęcia: styl, styl językowy, styl artystyczny, style użytkowe,
- określa cechy stylu potocznego,
- rozpoznaje różne rodzaje stylów funkcjonalnych (urzędowy, publicystyczny, naukowy, artystyczny),
- zna środki stylistyczne (fonetyczne, morfologiczne, leksykalne, składniowe) oraz figury stylistyczne (tropy poetyckie),
- wie, co to jest stylizacja,
- wymienia i rozpoznaje podstawowe rodzaje stylizacji (archaizacja, dialektyzacja, stylizacja środowiskowa) i omawia ich cechy,
- wskazuje teksty, w których dokonano stylizacji,
- zna pojęcia: wulgaryzm, eufemizm,
- wyjaśnia zjawisko komunikacji językowej,
- rozpoznaje i tworzy różnego typu akty mowy,
- zna zasady i cechy dyskusji, negocjacji, referuje poglądy innych, streszcza opinie innych,
- sporządza notatki z lektury,
- zna cechy gatunkowe pamiętnika, dziennika, felietonu, eseju,
- tworzy rozprawki, recenzje,
- czyta ze zrozumieniem teksty literackie oraz publicystyczne i użytkowe,
- rozpoznaje i określa typ nadawcy i adresata tekstu,
- odtwarza informacje sformułowane wprost, przetwarza informacje (porządkuje i hierarchizuje, oddziela informacje od opinii), zadaje pytania do tekstu,
- korzysta z różnych źródeł informacji,
- sporządza bibliografię, tworzy konspekt referatu.

Ocenę dostateczny otrzymuje uczeń, który potrafi to, co na ocenę dopuszczający, a ponadto:

- wypowiada się na temat spektaklu: ocenia reżyserię, grę aktorską, scenografię, muzykę,
- objaśnia odrębność języka filmu i języka literatury, wskazuje zabiegi adaptacyjne: redukcję wątków, przestawienie pierwotnego układu elementów, wymianę pewnych elementów na inne, dodawanie elementów,
- wyjaśnia sposoby tworzenia neologizmów,
- wyjaśnia zjawisko mody językowej,
- zna pojęcia: internacjonalizm, kalka językowa,
- podaje przykłady grup środowiskowych posługujących się socjolektem,
- wskazuje i rozpoznaje w tekście elementy gwar terytorialnych, zawodowych i środowiskowych,

- wyjaśnia różnicę między stylem indywidualnym a stylem typowym,
- określa podstawowe cechy stylów,
- rozpoznaje środki stylistyczne w tekstach i określa ich funkcje,
- wie, na czym polega stosowność stylistyczna,
- określa funkcje stylizacji,
- rozpoznaje w tekstach mówionych i pisanych różne sposoby wartościowania, wskazuje fonetyczne, fleksyjne, słowotwórcze, leksykalne środki wartościowania,
- analizuje wypowiedzi pod kątem wartościowania,
- określa funkcję i zakres występowania eufemizmów i wulgaryzmów,
- charakteryzuje wypowiedź jako komunikat,
- określa intencje wypowiedzi,
- tworzy wypowiedzi perswazyjne,
- ocenia sytuację komunikacyjną, określa cechy wypowiedzi, stosowność wypowiedzi,
- komentuje i ocenia,
- zna zasady przygotowania i wygłaszania wystąpień publicznych (przemówienie, wykładu, sprawozdanie),
- pisze komentarze,
- wykonuje różne operacje tekstotwórcze: skraca, rozwija, parafrazuje wypowiedź,
- wskazuje komunikacyjne uwarunkowania tekstów,
- rozpoznaje zasadę kompozycyjną tekstu i jej funkcje,
- rozpoznaje charakterystyczne cechy stylu i języka tekstu, nazywa środki językowe i ich funkcje w tekście,
- korzysta z przypisów, spisu treści, indeksów,
- tworzy wypisy, wyciągi,
- zbiera i selekcjonuje materiały,
- korzysta z materiałów źródłowych.

Ocenę dobry otrzymuje uczeń, który potrafi to, co na ocenę dostateczny, a ponadto:

- interpretuje symbol i metaforę w teatrze,
- wypowiada się na temat adaptacji filmowych,
- wyjaśnia pojęcie: adaptacja filmowa,
- opisuje proces rozwoju języka i omawia zmiany w zasobie leksykalnym polszczyzny,
- wskazuje różne zmiany znaczeniowe wyrazów (np. uabstrakcyjnienie, uogólnienie, zmiana nacechowania),
- omawia warunki powstania i istnienia socjolektów,
- definiuje pojęcia: styl, styl językowy, styl artystyczny, style użytkowe,
- charakteryzuje style i omawia zasady ich użycia,
- porównuje różne teksty pod względem wartościowania,
- omawia zasady skutecznej komunikacji,
- parafrazuje, cytuje opinie innych,
- tworzy wypowiedzi polemiczne,
- wygłasza referat,

Ocenę bardzo dobry otrzymuje uczeń, który potrafi to, co na dobry, a ponadto:

- ocenia koncepcje reżyserskie przy wystawianiu dramatów (np. wierność wobec tekstu, uwspółcześnienie),
- interpretuje dzieło filmowe,
- wyjaśnia przyczyny powstawania neosemantyzmów,
- omawia przyczyny zapożyczeń,
- przedstawia konsekwencje zapożyczenia do współczesnej polszczyzny elementów angloamerykańskich,
- zna typy socjolektów,
- ocenia styl wypowiedzi (np. konkretny, abstrakcyjny, jasny, zawity),
- wypowiada się na temat używania eufemizmów i wulgaryzmów,
- przedstawia warunki udanej komunikacji,
- bierze udział w dyskusji,
- tworzy felietony, eseje,
- korzysta z tekstów popularnonaukowych.

KLASA III

**KSZTAŁCENIE LITERACKIE (DWUDZIESTOLECIE MIĘDZYWOJENNE, WSPÓŁCZESNOŚĆ)
DWUDZIESTOLECIE MIĘDZYWOJENNE**

Ocenę dopuszczający otrzymuje uczeń, który:

- zna fragmenty „Procesu” Franza Kafki,
- wyjaśnia określenie „sytuacja kafkowska”,
- umiejscawia dwudziestolecie międzywojenne wśród epok literackich,
- przedstawia opinię młodych twórców (zwłaszcza Skamandrytów) na temat roli i problematyki literatury w niepodległej Polsce,
- zna „Przedwiośnie” S. Żeromskiego,
- odtwarza losy głównego bohatera, dokonuje jego charakterystyki,
- przywołuje utwory literackie, w których pojawił się motyw wiosny (np. „Wiosna” J. Tuwima, L. Staffa),
- wymienia kierunki sztuki awangardowej (futuryzm, dadaizm, nadrealizm, kubizm, abstrakcjonizm),
- podaje na przykładach główne cechy poszczególnych kierunków,
- wyjaśnia pojęcie: awangarda,
- zna wybrane wiersze poetów awangardowych – polskich (np. T. Czyżewskiego, S. Młodożeńca) i obcych (G. Apollinaire’a),
- wyjaśnia, na czym polegają eksperymenty w poezji,
- zna wybrane wiersze J. Przybosa (np. „Gmachy”, „Z Tatr”),
- przedstawia cechy charakterystyczne jego poezji,
- wie, co to jest psychoanaliza,
- zna fragmenty „Nocy i dni” M. Dąbrowskiej, fragmenty „W poszukiwaniu straconego czasu” M. Prousta,
- określa tematykę dzieła Prousta,
- zna wybrane utwory M. Pawlikowskiej-Jasnorzewskiej,
- zna wybrane wiersze Leśmiana (np. „W malinowym chruśniaku”, „Pan Błyszczyński”),
- rozpoznaje charakterystyczne cechy stylu Leśmiana,
- zna „Granicę” Z. Nałkowskiej,

- odtwarza przebieg kariery Zenona Ziembiewicza,
- zna „Ferdurke” W. Gombrowicza,
- omawia problematykę Formy,
- zna wybrane wiersze Skamandrytów (J. Lechonia, i J. Tuwima), poetów II awangardy (J. Czechowicza, Cz. Miłosza), K.I. Gałczyńskiego,
- zna różne ugrupowania artystyczne dwudziestolecia międzywojennego,
- zna wybrane opowiadania B. Schulza (np. „Sklepy cynamonowe”, „Ulica Krokodyli”, „nawiedzenie”) i określa ich tematykę,
- zna wybrane utwory podejmujące problematykę katastroficzną,
- rozpoznaje motywy katastroficzne w wierszach,
- zna fragmenty „Mistrza i Małgorzaty” Bułhakowa, przedstawia główne wątki powieści,
- wskazuje najważniejsze tendencje w literaturze dwudziestolecia międzywojennego,

Ocenę dostateczny otrzymuje uczeń, który potrafi to, co na dopuszczający, a ponadto:

- charakteryzuje epokę, odwołując się do wiedzy z historii,
- wypowiada się na temat patriotyzmu w dwudziestoleciu międzywojennym,
- uzasadnia, że „Proces” to powieść-parabola,
- omawia tematy oraz problemy podjęte w „Przedwiośniu” Żeromskiego,
- podaje argumenty, że jest to powieść o Polsce, interpretuje tytuł,
- analizuje typ narracji w „Przedwiośniu”,
- określa typ powieści,
- przedstawia różne znaczenia i sposoby funkcjonowania motywu wiosny,
- rozpoznaje przynależność danego dzieła do określonego kierunku artystycznego,
- wypowiada się na temat stosunku futurystów do tradycji,
- przedstawia najważniejsze cechy i tematy poezji futurystów,
- analizuje graficzną i foniczną formę tekstów,
- wyjaśnia artystyczne postulaty awangardy: najmniej słów, „rozbijanie tworzydeł”,
- rozpoznaje wiersz wolny wśród innych systemów wersyfikacyjnych,
- zna i wyjaśnia pojęcia: elipsa, konstruktywizm,
- zna teorię archetypów,
- wyjaśnia pojęcie: psychologia głębi,
- rozpoznaje tradycje prozy realistycznej w powieściopisarstwie początków XX wieku,
- analizuje sposób prowadzenia narracji w powieści Prousta,
- zna i stosuje pojęcia: saga rodzinna, studium psychologiczno-obyczajowe,
- wypowiada się na temat portretu kobiety w poezji Jasnorzewskiej,
- interpretuje wiersze Jasnorzewskiej,
- podaje przykłady neologizmów i neosemantyzmów w poezji Leśmiana,
- formułuje hipotezy interpretacyjne i określa tematykę wierszy Leśmiana,
- charakteryzuje głównych bohaterów „Granicy”,
- przedstawia zagadnienia i tematy poruszone w powieści Nałkowskiej,
- rozpoznaje mowę pozornie zależną i niezależną,
- określa cechy narracji i kompozycji utworu,
- wyjaśnia, na czym polega odmiennosc „Ferdurke” od utworów prozy realistycznej,
- rozpoznaje zabiegi parodystyczne,
- formułuje hipotezy interpretacyjne wybranych wierszy,
- przedstawia funkcje manifestów artystycznych,
- analizuje język i styl opowiadań Schulza,
- przedstawia charakterystyczne cechy narracji,
- zna pojęcia: oniryzm, mityzacja rzeczywistości,
- przedstawia źródła nastrojów katastroficznych w poezji, odwołuje się do tez Spenglera,
- podaje przykłady utworów katastroficznych wykorzystujących różne poetyki,
- zna i stosuje pojęcie: katastrofizm.

Ocenę dobry otrzymuje uczeń, który potrafi to, co na dostateczny, a ponadto:

- charakteryzuje stosunek młodych pisarzy do dziedzictwa romantyzmu,
- przedstawia różne możliwości interpretacyjne „Procesu” F. Kafki,
- kreśli portret psychologiczny i intelektualny głównego bohatera,
- rekonstruuje i komentuje poglądy polityczne bohaterów,
- omawia funkcjonowanie motywu wiosny w utworach twórców różnych epok,
- interpretuje wiersze Staffa i Tuwima,
- charakteryzuje ruch awangardowy,
- omawia charakterystyczne cechy poetyki Apollinaire’a i futurystów,
- charakteryzuje stosunek futurystów do języka,
- przedstawia najważniejsze założenia programowe Awangardy Krakowskiej,
- przedstawia założenia psychoanalizy,
- zna pojęcie: bergsonizm,
- określa cechy poezji Jasnorzewskiej,
- charakteryzuje język i styl Leśmiana,
- omawia motyw ogrodu w wierszach Leśmiana,
- przedstawia związki poezji Leśmiana z symbolizmem,
- omawia problematykę psychologiczną, filozoficzną i społeczną poruszoną w „Granicy”,
- przedstawia schematy fabularne i sposoby ich wykorzystania,
- interpretuje „Ferdurke” jako powieść o Formie, o wędrownicy w poszukiwaniu własnej tożsamości,
- analizuje konstrukcję postaci narratora-bohatera „Ferdurke”,
- przedstawia zróżnicowanie poezji dwudziestolecia międzywojennego,
- przedstawia rolę Skamandrytów w poezji dwudziestolecia,
- charakteryzuje tematykę utworów Tuwima,
- wyjaśnia, na czym polega mityzacja rzeczywistości w prozie Schulza,

- interpretuje wybrane opowiadania Schulza,
- wyjaśnia przyczyny narastania nastrojów katastroficznych,
- wyjaśnia pojęcie: kultura faustyczna,
- ocenia dorobek artystyczny i ideowy literatury dwudziestolecia.

Ocenę bardzo dobry otrzymuje uczeń, który potrafi to, co na dobry, a ponadto:

- wyjaśnia funkcje aluzji literackich i kulturowych,
- wypowiada się na tematy: mity i rzeczywistość w „Przedwiośniu”, etos inteligenta,
- interpretuje „Przedwiośnie” jako powieść realistyczną, polityczną, psychologiczną, interwencyjną,
- przywołuje dzieła plastyczne podejmujące motyw wiosny,
- referuje założenia programowe poszczególnych kierunków,
- określa cechy i tematy poezji: kontestacja i funkcja ludyczna,
- interpretuje wiersze poetów awangardowych,
- zna i wyjaśnia pojęcia: symultanimizm, asocjacionizm,
- wie, co to są ideogramy-kaligramy,
- interpretuje wiersze J. Przybosia,
- omawia koncepcję poety i poezji w liryce J. Przybosia,
- porównuje koncepcje Junga i Cassirera,
- wypowiada się na temat realizmu jako konwencji literackiej,
- wyjaśnia, na czym polegało nowatorstwo prozy Prousta,
- charakteryzuje język poezji miłosnej,
- zauważa oryginalność wierszy Leśmiana na tle poezji dwudziestolecia międzywojennego,
- interpretuje „Granicę” Nałkowskiej, odwołując się do jej tytułów: pierwotnego i ostatecznego,
- zna i stosuje pojęcie: imponderabilia,
- omawia poetykę powieści Gombrowicza i jej język,
- wyjaśnia, dlaczego „Ferdynand” to powieść groteskowa,
- omawia zjawisko kolokwializacji języka poezji,
- interpretuje wiersze Skamandrytów,
- określa cechy stylu i pisarstwa Schulza,
- omawia funkcjonowanie np. motywu labiryntu w opowiadaniach Schulza,
- zna konteksty biograficzne,
- omawia różnicowanie poetyk wierszy: od groteski do wizyjności,
- pisze esej interpretacyjny,
- charakteryzuje bohaterów powieści Bułhakowa „Mistrz i Małgorzata”.

Ocenę celujący otrzymuje uczeń, który umie to, co na ocenę bardzo dobry, a ponadto:

- wykazuje się znajomością tekstów z danej epoki spoza kanonu lektur.

WSPÓLCZESNOŚĆ

Ocenę dopuszczający otrzymuje uczeń, który:

- podczas omawiania dzieł literatury odwołuje się do wiedzy z historii na temat drugiej wojny światowej,
- zna wybrane wiersze K.K. Baczyńskiego (w tym „Historia”, „Pokolenie”, „Ten czas”, „Wyroki”),
- odtwarza legendę największego poety straconego pokolenia,
- wypowiada się na temat wspólnoty pokoleniowej,
- wymienia twórców pokolenia Kolumbów,
- zna „Zdążyć przed Panem Bogiem” H. Krall, „Rozmowy z katem” K. Moczarskiego (fragmenty), „Campo di Fiori” Miłosza,
- omawia literackie świadectwa Holokaustu,
- podaje przykłady utworów należących do literatury faktu,
- zna wybrane opowiadania T. Borowskiego (np. „Pożegnanie z Marią”, „U nas w Auschwitzu”, „Proszę państwa do gazu” oraz „Inny świat” G. Herlinga-Grudzińskiego,
- odtwarza portret człowieka zlagrowanego i zlagrowanego,
- przedstawia najważniejsze mechanizmy działania systemu totalitarnego,
- rozumie pojęcia: totalitaryzm, literatura lagrowa, literatura łagrowa, stalinizm, opis behawioralny,
- czyta ze zrozumieniem fragmenty tekstów: „Korzenie totalitaryzmu” H. Arendt, „Ucieczka od wolności” E. Fromma,
- zna fragmenty „Folwarku zwierzęcego” G. Orwella,
- wyjaśnia pojęcia: totalitaryzm, antyutopia, nowomowa,
- wie, w jakich okolicznościach rozwijała się literatura polska po wojnie,
- przedstawia sytuację literatury i twórców w kraju i na emigracji,
- zna wybrane wiersze T. Różewicza (w tym „Ocalony”, „Drzewo”, „Lament”),
- określa tematykę wierszy Różewicza,
- zna „Dzume” i fragmenty „Mitu Syzyfa” A. Camusa,
- streszcza powieść,
- zna wybrane wiersze J. Twardowskiego,
- rozpoznaje wiersze należące do poezji religijnej,
- definiuje pojęcia: klasycyzm, klasycyzm, klasycyzm,
- wyjaśnia pojęcia: antyestetyzm, turpizm,
- zna „Kartotekę” T. Różewicza i „Tango” S. Mrożka,
- streszcza „Tango” i przedstawia kierunki jego interpretacji,
- wymienia twórców dramatu absurdu i ich utwory,
- wyjaśnia pojęcia: dramat i teatr absurdu,
- zna wybrane wiersze M. Białoszewskiego,
- zna pojęcie: poezja lingwistyczna,
- zna wybrane wiersze S. Barańczaka,
- przedstawia tematykę jego wierszy,
- zna i stosuje termin Nowa Fala (pokolenie 68, pokolenie70),
- wyjaśnia funkcjonowanie dwóch obiegu wydawniczych,
- zna fragmenty „Małej apokalipsy” T. Konwickiego,
- interpretuje tytuł,

- zna wybrane wiersze Z. Herberta,
- charakteryzuje postać Pana Cogito,
- zna wybrane wiersze W. Szymborskiej,
- przedstawia cechy i tematy liryki Szymborskiej,
- zna wybrane wiersze Cz. Miłosza,
- wyjaśnia pojęcia: postmodernizm, ponowoczesność.

Ocenę dostateczny otrzymuje uczeń, który potrafi to, co na dopuszczający, a ponadto:

- przedstawia tematy, słowa-klucze, obrazy i motywy charakterystyczne dla poezji Baczyńskiego,
- formułuje hipotezy interpretacyjne do wybranych wierszy Baczyńskiego,
- zna i posługuje się pojęciami: apokalipsa spełniona, kultura walcząca, pokolenie Kolumbów, pokolenie literackie,
- odczytuje wiersz „Campo di Fiori” Miłosza jako utwór o samotności ginących i roli poezji i poety,
- ustala najważniejsze problemy i tematy książki H. Krall,
- przedstawia portrety kata i ofiary na podstawie książki K. Moczarskiego „Rozmowy z katem”,
- wyjaśnia pojęcia: literatura faktu (dokumentu), reportaż,
- analizuje sposoby opisu życia w obozie, podaje przykłady opisu behawioralnego,
- przedstawia i analizuje przykłady nowomowy,
- określa skutki posługiwania się nowomową,
- umiejscawia poszczególne pokolenia literackie,
- podaje przykłady utworów zaangażowanych,
- wypowiada się na temat funkcjonowania cenzury,
- wyjaśnia pojęcia: socrealizm, emigracja zewnętrzna i wewnętrzna,
- wyjaśnia, dlaczego poezję Różewicza określano mianem antypoezji (na czym polegało uproszczenie wiersza),
- przedstawia cechy twórczości Różewicza,
- charakteryzuje bohaterów „Dzumi” i omawia ich stosunek do zarazy,
- wie, co to jest egzystencjalizm,
- wymienia przedstawicieli egzystencjalizmu w filozofii i literaturze,
- wypowiada się na temat: „Dżuma” – powieść-parabola,
- wypowiada się na temat franciszkanizmu w poezji J. Twardowskiego,
- przedstawia utwory współczesnych poetów i pisarzy podejmujące wątki religijne i metafizyczne,
- rozpoznaje różne odmiany XX-wiecznego klasycyzmu – omawia zjawisko, odwołując się do wierszy, np. L. Staffa „Wysokie drzewa”, Z. Herberta „Dlaczego klasycy”,
- wyjaśnia określenie: poeta kultury,
- rozpoznaje antyestetyzm i turpizm w literaturze i sztuce,
- dostrzega w „Kartotece” i „Tangu” nawiązania do konwencji teatralnych i konkretnych utworów dramatycznych,
- określa czas, przestrzeń, konstrukcję akcji i bohatera w dramacie Różewicza,
- uzasadnia twierdzenie, że „Kartoteka” to kolaż tekstów,
- charakteryzuje bohaterów dramatu Mrożka,
- rozpoznaje i analizuje eksperymenty językowe w poezji Białoszewskiego (neologizmy, kontaminacje, rozbijanie słów, słowa niekompletne),
- wypowiada się na temat: rola przedmiotu w wierszach Białoszewskiego, uzasadnia swój sąd, odwołując się do przykładów,
- rozpoznaje i wyjaśnia zjawisko deleksykalizacji związków frazeologicznych w poezji Barańczaka,
- interpretuje tytuł powieści Konwickiego „Mała apokalipsa”,
- przedstawia groteskowe przetworzenie rzeczywistości PRL-u w utworze Konwickiego,
- charakteryzuje cechy i tematy poezji Herberta,
- rozpoznaje kulturowe i literackie odwołania w utworach Herberta,
- wyjaśnia pojęcie: liryka roli,
- analizuje i opisuje cechy języka poezji W. Szymborskiej,
- wskazuje i wyjaśnia konteksty filozoficzne i kulturowe,
- wypowiada się na temat roli poety i poezji w ujęciu Miłosza,
- przedstawia tematy i zagadnienia szczególnie ważne w poezji Miłosza,
- rozpoznaje cechy literatury i sztuki postmodernistycznej,
- przedstawia tendencje w literaturze i sztuce postmodernizmu.

Ocenę dobry otrzymuje uczeń, który potrafi to, co na dostateczny, a ponadto:

- wypowiada się na temat: kultura jako pamięć zbiorowości,
- dokonuje analizy porównawczej wierszy K.K. Baczyńskiego „Pokolenie” i T. Różewicza „Zostawcie nas”,
- uzasadnia twierdzenie o tragizmie pokolenia Kolumbów,
- interpretuje utwory H. Krall i K. Moczarskiego jako literackie świadectwa Holokaustu,
- odtwarza mechanizmy życia w obozie (zacieranie się granicy między katem a ofiarą),
- analizuje budowę utworu Grudzińskiego,
- wyjaśnia, na czym polega mechanizm ucieczki od wolności,
- przedstawia mechanizm powstawania państw totalitarnych,
- definiuje totalitaryzm,
- przedstawia cechy i tematy sztuki socrealizmu,
- omawia okoliczności, w jakich rozwijała się literatura polska w latach 40 i 50,
- charakteryzuje język poetycki Różewicza,
- omawia założenia egzystencjalizmu jako kierunku filozoficznego,
- zna i stosuje pojęcia: byt w sobie, byt dla siebie, egzystencja i esencja,
- określa cechy liryki księdza Twardowskiego,
- charakteryzuje różne odmiany dwudziestowiecznego klasycyzmu,
- wyjaśnia przyczyny i istotę sporu o turpizm,
- interpretuje dramat Różewicza jako współczesny moralitet i wewnętrzny teatr jaźni,
- odczytuje „Tango” jako dramat rodzinny i polityczny,
- analizuje i interpretuje wiersze Białoszewskiego,
- omawia charakterystyczne cechy poezji Białoszewskiego,
- przedstawia przykłady wykorzystywania języka publicystyki, polszczyzny urzędowej i potocznej jako źródeł inspiracji poetyckiej,
- omawia działalność przekładową Barańczaka,

- charakteryzuje życie literackie w Polsce w latach 70 i 80,
- omawia cechy języka Herberta,
- interpretuje wiersze Herberta,
- interpretuje wiersze Szymborskiej,
- wyjaśnia, na czym polegają antynomie poezji Miłosa,
- interpretuje wiersze Miłosa,
- porównuje stanowisko Miłosa i Różewicza dotyczące poezji i poety.

Ocenę bardzo dobry otrzymuje uczeń, który potrafi to, co na dobry, a ponadto:

- pisze esej interpretacyjny wierszy K.K. Baczyńskiego,
- wypowiada się na temat związków twórczości Baczyńskiego z romantyzmem,
- odwołuje się do innych dzieł literackich i filmowych podejmujących temat zagłady Żydów,
- omawia konstrukcję narratora, sposób prowadzenia narracji w „Opowiadaniach” Borowskiego i „Innym świecie” G. Herlinga Grudzińskiego,
- porównuje prozę Borowskiego i Grudzińskiego,
- omawia i interpretuje określenia: wolność pozytywna i negatywna, banalność zła,
- omawia, odwołując się do przykładów, cechy i cele nowomowy, określa zasady jej funkcjonowania,
- wypowiada się na temat niezależności sztuki i jej politycznego zaangażowania, odwołując się do przykładów,
- wypowiada się na temat: poezja po Oświęcimiu – propozycja T. Różewicza; poetycka diagnoza współczesności,
- pisze esej interpretacyjny wierszy T. Różewicza,
- wyjaśnia, dlaczego Syzyf stał się bohaterem egzystencjalistów,
- interpretuje „Dzumę”, odwołując się do filozofii egzystencjalizmu,
- omawia funkcjonowanie terminu „klasycyzm” w odniesieniu do literatury współczesnej,
- charakteryzuje zjawisko antyestetyzmu w literaturze i sztuce, odwołując się do przykładów,
- przedstawia cechy teatru absurdu, odwołuje się do przykładów,
- omawia zjawisko groteski w dramacie,
- określa przyczyny nieufności poety wobec języka (wiersze Białoszewskiego),
- wypowiada się na temat: Białoszewski o sobie, o tworzeniu i o świecie,
- wyjaśnia znaczenie i funkcjonowanie pojęcia: poezja lingwistyczna,
- przedstawia argumenty uzasadniające twierdzenie, że poezja Nowej Fali obnażała nadużycia języka,
- analizuje i interpretuje wiersze Barańczaka z różnych okresów jego twórczości,
- wypowiada się na temat wolności słowa,
- interpretuje powieść Konwickiego,
- wyjaśnia, dlaczego w odniesieniu do Herberta używa się określenia „poeta kultury”,
- omawia zagadnienia i tematy liryki Szymborskiej, odwołując się do przykładów,
- określa miejsce Miłosa w polskiej literaturze XXw.,
- omawia najważniejsze tendencje w literaturze i sztuce postmodernizmu.

Ocenę celujący otrzymuje uczeń, który umie to, co na ocenę bardzo dobry, a ponadto:

- wykazuje się znajomością tekstów z danej epoki spoza kanonu lektur.

KSZTAŁCENIE KULTUROWE I JĘZYKOWE

Ocenę dopuszczający otrzymuje uczeń, który:

- zna przynajmniej dwie teatralne realizacje dramatów współczesnych,
- wypowiada się na temat spektaklu: ocenia reżyserię, grę aktorską, scenografię, muzykę,
- wyjaśnia, co to jest happening, performance,
- widział przynajmniej dwie adaptacje filmowe lektur,
- wie, co to jest adaptacja filmowa,
- wyjaśnia pojęcia: scenariusz, scenopis,
- wymienia najważniejsze gatunki filmowe i najwybitniejszych twórców kina,
- określa najważniejsze cechy kultury masowej,
- wyjaśnia pojęcia: popkultura, kultura masowa, kicz,
- wyjaśnia, co to jest znak, znak językowy,
- podaje przykłady znaków naturalnych i konwencjonalnych,
- wie, co to jest akt komunikacji i jakie są jego składniki,
- wymienia funkcje tekstów językowych i rozpoznaje je w określonych wypowiedziach,
- wyjaśnia, co to jest perswazja, manipulacja językowa,
- wie, co to jest slogan reklamowy, wskazuje funkcje sloganu,
- zna pojęcie: erastyka,
- wyjaśnia pojęcia: polisemia i homonimia, podaje przykłady, rozpoznaje najczęstsze błędy (w tym błędy składniowe) powodujące niezamierzoną niejednoznaczność tekstów,
- wyjaśnia, na czym polega pastisz, odwołuje się do przykładów,
- zna pojęcia: persyflaż, pastisz, parafraza, i trawestacja,
- wyjaśnia, na czym polega gra językowa,
- wie, co to jest innowacja frazeologiczna,
- wymienia główne tendencje rozwojowe współczesnej polszczyzny (dążenie do ujednoczenia języka, ekonomizacji środków językowych, ścisłości i precyzji, uzupełniania systemu językowego),
- omawia sposoby komunikowania się przez Internet,
- sporządza notatki z lektury,
- wyjaśnia funkcję motto i cytatów w wypowiedzi,
- poprawnie wprowadza do swojej wypowiedzi cytaty,
- nadaje tytuły tekstom,
- zna zasady dyskusji, negocjacji,
- referuje poglądy innych,
- komentuje i ocenia,
- czyta ze zrozumieniem teksty literackie oraz publicystyczne i użytkowe,
- rozpoznaje zasadę kompozycyjną tekstu i jej funkcje,

- odtwarza informacje sformułowane wprost, przetwarza informacje (porządkuje i hierarchizuje, oddziela informacje od opinii, streszcza),
- zadaje pytania do tekstu,
- korzysta z tekstów popularnonaukowych,
- korzysta z różnych źródeł informacji,
- tworzy wypisy, wyciągi, sporządza bibliografię, tworzy konspekt referatu.

Ocenę dostateczny otrzymuje uczeń, który potrafi to, co na dopuszczający, a ponadto:

- wyjaśnia, na czym polega polisemiczność sztuki teatru,
- pisze recenzję ze spektaklu,
- przedstawia nowe zjawiska w teatrze XX wieku,
- objaśnia odrębność języka sztuki, filmu i literatury,
- przedstawia zabiegi adaptacyjne, w tym: redukcję wątków, przestawienie pierwotnego układu elementów na inne, dodawanie elementów,
- pisze recenzje filmowe,
- przedstawia i omawia zjawiska kultury popularnej,
- rozpoznaje w różnych tekstach kultury masowej odwołania do mitów i tradycji kultury,
- omawia cechy znaku językowego,
- tworzy teksty o różnych funkcjach,
- zna pojęcie: semiotyka,
- podaje przykłady manipulacji językowej,
- przedstawia cechy języka polityki i propagandy,
- dokonuje analizy językowej tekstów reklamowych, wyjaśnia, jak realizowana jest w nich funkcja perswazyjna,
- odwołując się do przykładów, przedstawia funkcje reklamy,
- przedstawia przyczyny powstawania homonimów,
- przedstawia, odwołując się do przykładów, znaczenie kontekstu dla zrozumienia wypowiedzi,
- omawia zjawisko zamierzonej niejednoznaczności wypowiedzi,
- rozpoznaje zabiegi parodystyczne i określa ich funkcje,
- opisuje parodię jako rodzaj stylizacji,
- podaje przykłady kalamburów, paronomazji, anagramów,
- przedstawia gry związkami frazeologicznymi w poezji,
- rozpoznaje i poprawia błędy frazeologiczne,
- rozpoznaje i podaje przykłady tendencji rozwojowych,
- charakteryzuje język w Internecie,
- zna pojęcia: hipertekst, cyberprzestrzeń,
- pisze komentarze,
- wykonuje różne operacje tekstotwórcze: skraca, rozwija, parafrazuje wypowiedź,
- przedstawia komunikacyjne uwarunkowania tekstów,
- zna cechy gatunkowe eseju,
- tworzy rozprawki, recenzje, reportaże, felietony,
- argumentuje, odwołując się do doświadczenia, wiedzy i emocji,
- zna zasady przygotowania i wygłaszania wystąpień publicznych,
- rozpoznaje charakterystyczne cechy stylu i języka tekstu, nazywa środki językowe i ich funkcje w tekście,
- korzysta z przypisów, spisu treści, indeksów,
- zbiera i selekcjonuje materiały,
- korzysta z materiałów źródłowych.

Ocenę dobry otrzymuje uczeń, który potrafi to, co na dostateczny, a ponadto:

- omawia symbol, metaforę, groteskę w teatrze,
- przedstawia najważniejsze etapy rozwoju sztuki filmowej,
- wypowiada się na temat adaptacji filmowych,
- charakteryzuje kulturę masową, omawia jej genezę i określa cechy,
- charakteryzuje język jako system znaków,
- definiuje pojęcia: semiotyka, znak naturalny i znak konwencjonalny,
- określa cechy perswazji,
- opisuje mechanizmy manipulacji językowej, określa jej cechy,
- omawia zagadnienie niejednoznaczności wypowiedzi, wskazuje jego przyczyny i konsekwencje,
- definiuje pojęcie parodii,
- omawia innowacje frazeologiczne uzupełniające i modyfikujące, podaje przykłady,
- omawia czynniki wpływające na rozwój języka,
- charakteryzuje sytuację komunikacyjną w Internecie,
- definiuje pojęcia: hipertekst, cyberprzestrzeń,
- przedstawia rodowód współczesnej eseistyki,
- parafrazuje, cytuje opinie innych,
- bierze udział w dyskusji,
- wygłasza referat,
- korzysta z tekstów popularnonaukowych.

Ocenę bardzo dobry otrzymuje uczeń, który potrafi to, co na dobry, a ponadto:

- ocenia koncepcje reżyserskie przy wystawianiu dramatów (np. wierność wobec tekstu),
- wypowiada się na temat współczesnego życia teatralnego,
- interpretuje dzieło filmowe,
- zna pojęcia: np. neorealizm włoski, Nowa Fala, „szkoła polska”, kino moralnego niepokoju,
- bierze udział w życiu kulturalnym swego regionu,
- określa funkcje wypowiedzi,
- omawia cechy tekstów politycznych,
- charakteryzuje reklamy jako teksty kultury masowej,
- charakteryzuje parodię jako zjawisko intertekstualne,
- analizuje i interpretuje zabawy słowem (rozbijanie słów, kontaminacje, neologizmy i neosemantyzy) w poezji,

- opisuje poszczególne tendencje rozwojowe języka,
- omawia, odwołując się do przykładów, język w Internecie,
- tworzy eseje,
- omawia najważniejsze cechy eseju,
- tworzy wypowiedzi polemiczne,
- korzysta z tekstów naukowych.